

paylaşım

Kartonsan
2017/2

İnsan nesnelere ve değerler dünyasında yaşayan bir varlık. Doğadakiler dışında çoğu da kendi ürettiği. Onlara anlam veriyor yani değer katıyor. Bu değerler yaşanan çağa ve koşullara bağlı olarak değişiyor. Aslında bir taşıma aracı olan otomobil, statü simgesi ya da yatırım aracı olabiliyor örneğin. Tekerliği icat eden için de böyle miydi? Kendisi hayatta olmadığına göre öğrenemeyeceğiz, ancak genel insan davranışlarına bakarak, epeyce böbürlendiğini varsayabiliriz. Teknoloji ve hızın yaşamımıza kattığı yeni nesnelere, onlara yüklediğimiz yeni anlamlar var, yaşama birlikte değişerek sürüp gideceği kestiriminde bulunacağımız anlamlar silsilesi. Dergimizin bu sayısında 'çağın getirdiği yeni nesnelere-buluşlar da diyebiliriz- alışkanlıklarımızı nasıl etkiliyor' u kısaca ele aldık; konserlere gitmeden izlemek, kitaba dokunmadan okumak, sanal âlemde müze gezmek . . .

Anlamlandırma çabalarının en yoğun olduğu hatta anlamın kendisi olduğu alan ise kuşkusuz kültür-sanat. Ressam Özlem Toker, kendi anlam dünyasını, genellikle 'unutma beni çiçeği' ni ama genelde tüm doğayı tuvale aktararak izleyenlerle paylaşıyor. Bu çiçek ve doğanın sonsuzluğu sanatçıyı esinlendiriyor. Anadolu kadınının anlam dünyası da Sabiha Tansuğ'un titiz dikkatinden kaçmamış. Yıllar yılı takılar, giysiler, çeşitli nesnelere biriktiren, sınıflandıran Tansuğ'un bu çabası, etnografik bir müze ile taçlandırılmayı hak ediyor.

Anlamsız olmuyor; insan denen varlık, değer verdiklerinin yitiminde, yaşamını anlamsız bularak kendi eliyle yaşamına son verecek kadar uç noktaya gidebiliyor, sesi hafif maskülen, fiziği muhteşem şarkıcı Dalida gibi.

Elvan Arpacık

Ama . . . Samed Behrengi'nin Küçük Kara Balık'ının son düşüncelerine kulak veriyoruz tam da burada; "Şimdi ölüm çok kolay uğrayabilir bana! Ama ben yaşayabildiğim sürece ölümü karşılamaya gitmemeliyim. Elbette, bir gün ölümle karşılaşsam – ki karşılaşacağım – önemli değil, önemli olan şu ki benim yaşamım veya ölümüm başkalarının yaşamını nasıl etkileyecek." Behrengi'nin kahramanları mücadeleden yılmıyor; yaşamayı sürdürüyor, mücadeleye ediyor; mücadele ediyor, yaşamı sürdürüyor. . .

Ve yine ama ile başlayacağız bu paragrafa, çünkü çok satanlardan Homodeus'un yazarı Yuval Noah Harari' bu anlamlar dünyasının gelecekte çökeceğini savlıyor kitabında. Anlam dünyası boş robotik insanlar, bugüne baktıklarında, bizlerin anlam verdikleri şeyleri görünce çok şaşıracaklar, iyi ki biz görmeyeceğiz o anlamsız dünyayı.

Gelecekteki robotik insanlar bizim için anlamlı olan nesnelere müzelerde görecektir herhalde, kim bilir ne tür müzeler olacak? Müze ziyaretçisi doğrudan gezmek istediği dönemin içine ışınlanacak belki de . . . Elbette en çok ziyaretçi İstanbul'un müzelerine olacaktır. Uygarlıkların kültürlerin kesiştiği noktadır İstanbul ve müzeleri çünkü.

Tarihi seviyorsanız, uygarlıkları incelemek istiyorsanız İstanbul müzeleri diyoruz, kahve içmeyi seviyorsanız Kostarika. Orta Amerika'nın doğal plajlara sahip, bu mutlu insanlar ülkesinin, dünya kelebek çeşitliliğinin yüzde 10'una sahip olduğunu biliyor muydunuz?

İstanbul'un Müzeleri

Yarının Kısa Bir Tarifi

Yedi Rengin Ve Unutma Beni'nin Sultanı Özen Tokatlı

Sabiha Tansuğ: Anadolu Kadınının Tanrıçasal Özelliklerine Işık Tutan Cumhuriyet Bir Kadını

Samed Behrenği'nin Dünyası

Güne Kahve İle Başlamayı Seviyorsanız Doğru Yerdensiniz: Kostarika

Vadinin Çiçeği Dalida

Dijital Çağla Değişen Sanatsal Algılar Ve Nesne Anlamları

2

8

14

20

26

34

40

46

Dergi Adı: Paylaşım Kartonsan A.Ş. Yaşam Kültürü Dergisi

İmtiyaz Sahibi: Kartonsan Karton Sanayi ve Ticaret A.Ş. Adına: Haluk İber

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü & Yayın Yönetmeni: Atiye Tuğtekin

Yönetim Yeri ve Adresi: Kartonsan Karton Sanayi ve Ticaret A.Ş.

Prof. Bülent Tarcan Cd. Engin Pak İş Merkezi No:5 K:3 Gayrettepe-İstanbul Tel: (0212) 273 20 00 Faks: (0212) 273 21 70 www.kartonsan.com.tr

Gezegen Basım: 100i Yıl Mah. Matbaacılar Sit. 2. Cad. No: 202/A Bağcılar-İstanbul Tlf: 0212 325 71 25

Yayın Türü: Yaygın Süreli

Paylaşım Dergisi Karton Sanayi ve Ticaret A.Ş. tarafından ücretsiz yayınlanır. Yazı, resim, illüstrasyon ve konuların her hakkı saklıdır. İzinsiz kullanılamaz.
Baskı Tarihi: Temmuz 2017

Kapak resmi: Özen Tokatlı, "Dilek Ağacı" Tuval üzerine yağlıboya

İstanbul'un Müzeleri

Yazı: Ayşe Yetmen

İnsanlık tarihinde müzeciliğin ilk örnekleri Roma İmparatorluğu döneminde sefer ve savaşlardan edinilen ganimetlerin halka teşhiriyle ortaya çıkmıştır. Bizde ise, müzecilik anlayışı, 19. Asrın neredeyse 2. yarısında oluşmaya başlamıştır. Eski eser ve silahların, mühimmat ambarı olarak kullanılan Aya İrini Kilisesi'nde toplanmasıyla bir anlamda müzeciliğin ilk temelleri atılmıştır. Tophane-i Amire Müşir-i Ahmet Fethi Paşa 1846 yılında Kilise'de 2 ayrı bölüm oluşturarak bölümlerin birini padişaha ait koleksiyonlara ayırmıştı. Bu eşyaların son derece özenli ve bilinçli bir düzenlemesiyle hazırlanan sergi, ziyarete açılmıştır. Diğer bölüm ise, "Mecmua-i Ešliha-i Atika" yani Eski Silah Koleksiyonu ile "Mecmua-i Asar-ı Atika yani Eski Eser Koleksiyonu'na ayrılmıştı. Sadrazam Ali Paşa (1869) zamanında bu oluşuma "Müze-i Hümayun" adı verilmiştir. Müze müdürlüğüne Sadrazam Ethem Paşa'nın oğlu Osman Hamdi Bey'in getirilmesiyle (1881) Kurumsal müzenin temelleri atılmış oldu.

Böylece kurumsal anlamda ilk müzenin kurulması Osman Hamdi Bey tarafından gerçekleştirilmiş oldu. Osman Hamdi Bey, 1883 yılında Güzel Sanatlar Akademisi (Sanayi-i Nefise Mekteb-i Alisi'ni) ve İstanbul Arkeoloji Müzesi'ni kurdu ve müdürlüklerini üstlendi. Anadolu ve 19. asra ait eserlerin tasnif edilmesi ise, Cumhuriyet döneminde kurulan kurumlarca gerçekleştirildi. Atatürk'ün Milli Sarayların mülkiyetini halka ve yönetimini de meclise vermesiyle birlikte saraylardaki koleksiyonlar düzenlenip müzeleştirilmiş oldu.

Günümüzde İstanbul'daki müzeler 5 farklı yapıda toplanmakta: Resmi Müzeler, Vakıf Müzeleri, Şahıs Müzeleri, Kurum Müzeleri ve Üniversite Müzeleri.

Müzecilik hakkındaki bu girizgâhtan sonra, gelelim İstanbul'un müzelerini dolaşmaya... Tabii bu sayfalarda hepsini vermeye imkân yok, bu nedenle, çok ziyaretçi çekenler, pek fazla bilinmeyenler ve de ilginçlikleriyle ünlenenlerden birkaç seçki yaptık.

Evrensel bir şaheser Ayasofya:

En çok ziyaret edilen müzeler arasında yer alan Ayasofya; Konstantinopolis'te (İstanbul) yapılmış en büyük Bizans kilisesidir ve aynı yerde üç kez inşa edilmiştir. İlk

yapıldığında "Megale Ekklesia" (Büyük Kilise) adını almış, V. asırdan itibaren ise, "Hagia Sophia" (Kutsal Bilgelik) olarak adlandırılmıştır. Günümüzdeki Ayasofya aynı yerde ne ki, diğerlerinden farklı bir mimari tarzda inşa edilmiş olan 3. yapıdır. Bu yapı, İmparator Iustinianos tarafından (527-565) dönemin 2 önemli Mimarı olan Tralles'li (Aydın) Anthemios ile Miletos'lu (Balat) Isidoros'a yaptırılmıştır. Edinilen bilgilere göre, yapımında bu iki baş mimarın yanı sıra 100 mimar ve her mimarın emrinde 100'er işçi çalışmıştır. Dünyanın Sekizinci Harikası olarak gösterilmektedir.

Binanın Bizans dönemi orijinal mozaiklerinin bitkisel ve geometrik motifleri ile ikonaklazmanın (tasvir yasağı) kalkmasıyla yapıya eklenen tasvirli mozaikler ve camiye çevrildikten sonra eklenen minber, mihrap, vaaz kürsüleri, ahşap korkuluklar ile kütüphane görülmeye değerdir.

Aya İrini (Hagia Eirene):

4. asırda inşa edilen Aya İrini, 532'deki büyük yangından sonra Bizans İmparatoru Iustinianos döneminde yeniden inşa ettirilmiştir. Kilise, Sur-i Sultani içinde; Topkapı Sarayı'nın I. avlusundadır.

Yapı atrium (avlu), narteks (giriş), 3 nefli naos (ana mekân) ve apsisten (sunak bölümü) oluşmaktadır. Malzeme ve mimarisi ile tipik bir Bizans yapısıdır.

Fetihten sonra da kilise olarak kaldığı için yapıda önemli bir değişiklik olmamıştır. Silah ve ganimet deposu olarak kullanılan Aya İrini, Tophane müşirlerinden Damat Ahmet Fethi Paşa tarafından toparlanan ve Türk müzesinin ilk örneğini oluşturan eserler burada sergilenmiştir. 1869'da Kilise, İmparatorluk Müzesi (Müze-i Hümayun) ismini almıştır. Zamanla, sergi mekânlarının yetersiz kalması nedeniyle buradaki eserler 1875 yılında Çinili Köşk'e taşınmıştır. Aya İrini 1908'den itibaren Askeri Müze olarak kullanılmıştır.

Anadolu Medeniyetleri Sergisi başta olmak üzere pek çok etkinlik ve uluslararası konserlere ev sahipliği yapan Aya İrini, 2014'ten bu yana Topkapı Sarayı'ndan bağımsız bir müze haline gelmiştir.

Topkapı Sarayı:

Aysofya'dan sonra en fazla ziyaretçi çeken Topkapı Sarayı fetihten sonra büyük bir imparatorluğa dönüşen

Tevfik Fikret'in Boğaz'a bakan bahçe içindeki üç katlı evi bugün Aşiyân Müzesi'dir. Planı ve mimari çizimleri kendisine ait olan bu eve şair Farsça kuş yuvası anlamına gelen Aşiyân adını vermiştir.

Osmanlı'nın padişahlarına 380 yıl ev sahipliği yapmıştır. Fatih ilk sarayını şimdiki İstanbul Üniversitesi'nin yerinde inşa ettirmiş, Topkapı Sarayının yapımına ise daha sonra başlatmıştır. İmparatorluğun 2. Sarayı olduğu için Yeni Saray "Saray-ı Cedid-i Amire" olarak adlandırılan yapıya deniz tarafındaki Toplu Kapı isimli köşk nedeniyle, Top Kapısı Sarayı denilmiş bu isim zamanla Topkapı Sarayı'na dönüşmüştür.

Topkapı'nın müze haline gelmesi Sultan Abdülmecid döneminde başlamıştır. İlk olarak İngiliz Elçisine saray gezdirilmiş ve hatta kendilerine hazineden bazı değerli eşyalar gösterilmiştir. Bundan sonra sarayın dolaştırılması gelenek haline almıştır. Topkapı'ya, 3 Nisan 1924 Tarihinde alınan bir kararla önce kısmen, daha sonra da tümüyle müze statüsü verilmiştir. 3 kapılı sarayın 1. Kapısı Bab-ı Humayün, 2. Kapısı Babüselam, 3. Kapısı ise Babüssaade'dir. 1. kapıdan girilen avluda sarayın çeşitli ihtiyaçlarını gören birimler; darphane, fırın, hastane, odunluk, silahhane ve görevlilerin kullandıkları koğuşlar vardır. 2. kapıdan girilen avluda binlerce insanın doyurulduğu mutfak bölümü bulunurdu. Şimdi burada o dönemin porselenleri ve mutfak eşyaları sergilenmektedir. Bu avlunun en önemli kısmı Fatih Sultan Mehmed zamanında yapılan Adalet Kulesi ve altındaki Divan-ı

Aya Sofya

Hümayun'dur. Harem dairesi bu bölümün arkasında kalır. 3. Kapıdan girilen avluda, Arz Odası, Saray Kütüphanesi, kutsal anıların sergilendiği Mukaddes Emanetler bölümü bulunur. Devamında ise, Revan ve Bağdat Köşkleri ile Sünnet Odası vardır.

Dolmabahçe Sarayı:

Ana binasındaki 285 oda, 44 salon, 68 tuvalet ve 6 hamamıyla dünyanın en büyük saraylarından biri olan Dolmabahçe Sarayı, 19. asrın 2. yarısında Sultan Abdülmecid tarafından yaptırılmıştır. Saray, 1856 yılından, halifeliğin kaldırıldığı 1924 yılına kadar aralıklarla 6 sultana ve son Osmanlı Halifesi Abdülmecid Efendi'ye de ev sahipliği yapmıştır. 1926-1984 yılları arasında protokol ve ziyarete kısmen açık olan Saray, 1984 yılından itibaren "müze-saray" olarak halkın ziyaretine açılmıştır.

Denize paralel uzanan Saray'ın ana binası Mâbeyn-i Hümayûn (Selâmlık), Muâyede Salonu (Merasim Salonu) ve Harem-i Hümayûn adlarını taşıyan üç bölümden meydana gelir. Bu bina bodrumuyla birlikte 3 katlıdır. Tarzı ve ayrıntılarıyla batılı etkisinin belirgin olarak görüldüğü Saray'ın mekan düzenlemesi geleneksel Türk Evi planındadır. Süslemelerde ise, Barok Rokoko ve Ampir

özellikler gözlenir. Dolmabahçe Sarayı, bu ana binadan başka, tiyatro, saat kulesi, hazine-i hassa, serasker dairesi, mefruşat daireleri ve bunların arkasında kalan Kuşluk, Camlı Köşk, gedikli cariyeler ve kızlar ağası daireleri ile hareket köşkleri, Hereke Dokumhanesi, baltacılar, ağavat, bendegan ve musahiban yapılarından mürekkep bir komplekstir.

Dolmabahçe Saat Müzesi:

Saray'ın Hazine Binası'nda bulunan Müze'deki eserlerin %70'i Fransız saat ustalarının eserleridir. Ancak, burada Osmanlı Mevlevi saat ustalarının ellerinden çıkan ve 19. asır saat sanatının en güzel ve görkemli eserleri olan saatleri de görmek mümkündür.

Türk ve İslam Eserleri Müzesi:

Sultanahmet Meydanı'nda önce Makbul sonra Maktul olarak anılan İbrahim Paşa'nın Sarayı'nda kurulu olan Müze, Türk ve İslam eserlerini bir arada sergileyen tek müze özelliğini taşımaktadır. 1914'te Süleymaniye Medresesi'nin imaretler bölümünde kurulan müze, 1983'te İbrahim Paşa Sarayı'na taşındı. Bir bölümünde Türk günlük yaşamının yansıtıldığı etnografya seçkisine ayrılan müzede, İslam dünyasının çeşitli coğrafyalarından gelmiş el yazmaları,

Kariye Müzesi

cam eşyalar, taş ve pişmiş toprak eserler, metal ve seramik objeler sergilenmektedir. Ayrıca, burada, 13. asır Selçuklu halılarının da yer aldığı dünyanın en zengin el işi Türk halıları koleksiyonu vardır.

Kariye Müzesi:

Doğu Roma Dönemi'nde Kilise/Manastır, Osmanlı'da Camii, Cumhuriyet döneminde ise müze... Yapı fetihten sonra da kilise olarak kalmış ancak, 1511'de Vezir Hadım Ali Paşa tarafından camiye çevrilmiştir. O zamanki adı: "Kenise Camii" olarak geçmektedir. Kariye, eski Yunanca kent dışı (kırsal alan) anlamındaki Khora sözcüğünün Türkçeleşmesidir. 5. asırda yapılan şehir surlarından önce, sur dışında bir şapelin varlığı bilinmekte olup bu şapelin yerine ilk "Khora Kilisesi", İmparator Iustinianos tarafından (527-565) yaptırılmıştır.

II. Andronikos (1282- 1328) döneminde ise, Sarayın Hazine Bakanı Theodoros Metokhites'in (1313) girişimiyle onarılan Kilisenin kuzey yönüne bir ek, batı yönüne eksonarteks ve güney yönüne şapel (Parekklesion) ilave edilmiş, yapı mozaik ve fresklerle bezenmiştir. Kariye'deki mozaik ve freskler Bizans Rönesansı diye adlandırılacak kadar, Doğu Roma resim sanatının son dönemine (14. asır) ait

en güzel örneklerdir. Kitab-ı Mukaddes'teki çarpıcı anlatıların resmedildiği duvarlarındaki mozaik ve fresklerdeki derinlik, figürlerin hareket ve plastik değerlerinin verilmesi oldukça başarılıdır. Bu mozaik ve fresklerin üstleri, camiye çevrilirken kapatılmıştı. 1945 yılında müzeye dönüştürülen Kariye'de 1948-1958 yıllarında Amerikan Bizans Enstitüsü 10 yıl süren bir çalışma yürütmüş, bu çalışmaların sonucunda mozaik ve fresklerin üstleri açılmıştır. Müze, şu sıralar bir restorasyondan geçtiği için naos ve aneks bölümleri ziyarete kapalıdır.

Tekfur Sarayı Müzesi:

Blakhernai Sarayı olarak da bilinen Tekfur Sarayı, Edirnekapı ve Eğrikapı arasında, surların yanındadır. Elimizde yapıldığı zamanla ilgili kesin bir bilgi yoktur. Sarayın 10. asırda Bizans İmparatoru Porfirogenetos'un (mor odada doğan) inşa ettirdiği ve bazı kaynaklarda yapının aslında var olan diğer bir sarayın ilavesi olduğu yazılıdır. Fetihden sonra uzunca bir süre harabe şeklinde bırakılmış olan Saray, daha sonra, hayvanat bahçesi, sonra seramik imalathanesi olmuş, 19. Asırda da şişe ve cam imalathanesine dönüştürülmüştür. Meşhur Kaşıkçı Elması'nın buradaki bir çöplükte bulunduğu rivayeti de yaygın bir şekilde bilinir.

Arkeoloji Müzesi:

Müze kompleksi; Arkeoloji Müzesi, Eski Şark Eserleri Müzesi ve Çinili Köşk Müzesi olmak üzere üç ana birimden oluşmaktadır.

Taş Devri'nden Antik Çağ'a kadar uzanan önemli eserlere ev sahipliği yapan Arkeoloji Müzesi, 13 Haziran 1891 tarihinde ziyarete açılmıştır. 1887–1888 yıllarında, dönemin en önemli buluşu olarak kabul edilen Sidon (Sayda, Lübnan) Kral Nekropolü Kazıları'ndan İstanbul'a getirilen İskender Lahdi ve Tabnit gibi önemli eserlerin sergilenebileceği bir müze binasına ihtiyaç duyulmuştu; Osman Hamdi Bey "Müze-i Hümayun"u (Arkeoloji Müzesi) bu ihtiyaca cevaben kurmuştur. Müzenin binası, dönemin ünlü yapılarını inşa eden Alexandre Vallauray imzasını taşır.

Gelelim biraz da edebiyatla ilgili müzelere:

Aşiyân Müzesi:

1906 yılında Şair Tevfik Fikret tarafından yaptırılan Aşiyân Köşkü, İstanbul Belediyesince 1940 yılında şairin eşi Nazime Hanım'dan satın alınmış ve 1945 yılında Edebiyatı Cedide Müzesi olarak ziyarete açılmıştır. Müzenin her yerinde Servet-i Fünun Dergisi çevresinde toplanmış yazar ve şairlerinin anıları yaşamaktadır. Şairliği yanında ressam da olan Tevfik Fikret'in çalışmaları, kendi fırçasından portresi ve Şehzade Abdülmecit Efendinin, Tevfik Fikret'in

*"Sarmış ufuklarını senin gene inatçı bir duman,
beyaz bir karanlık ki, gittikçe artan
ağırlığının altında her şey silinmiş gibi,
bütün tablolar tozlu bir yoğunlukla örtülü" (...)*

dörtlüğü ile başlayan "Sis" şiirinden esinlenerek yaptığı ünlü "Sis" tablosu da vardır.

Ahmet Hamdi Tanpınar Edebiyat Müze Kütüphanesi:

Yeni bir Müze Tipi. 12 Kasım 2011 yılında Gülhane Parkındaki Alay Köşkü'nün Seyir Köşkü bölümünde ziyaretçilere açılan Ahmet Hamdi Tanpınar Edebiyat Müze Kütüphanesi edebiyatın güzelliğini ve kültürünü yansıtmalarının yanı sıra, bilimsel toplantılar ile kültürel etkinliklere de ev sahipliği yapmaktadır.

Divan Edebiyatı Müzesi ya da Galata Mevlevihanesi:

Fetihten 38 yıl sonra, 1491 yılında açılan Galata Mevlevihanesi ilk olarak 1975 yılında müze olarak ziyaretçilere kapılarını açmıştır. Müze, kapsamlı bir onarım ve restorasyondan sonra, 2011 yılında yeniden hizmete girmiştir. Yapının bölümleri: Semahane, Derviş Hücreleri, Türbeler, Sebil, Muvakkithane, Hazire (Mezarlık) ve kütüphanedir.

Muvakkithanenin üst katında yer alan ve içinde 3455 cilt kitap bulunan kütüphane Halet Said Efendi tarafından yaptırılmıştır. Halet Said Efendi'nin kabri de buradadır.

Türk Hamam Kültürü Müzesi Ya da II. Bayezid Türk Hamam Kültürü Müzesi:

Gösterişli mimarisi, hacmi ve çifte hamamıyla bir 16. asır Osmanlı yapısı olan şimdiki müze, Fatih Sultan Mehmet'in oğlu 8. Osmanlı padişahı II. Bayezid tarafından yaptırılmıştır. İstanbul Üniversitesi mülkiyetindedir. UNESCO tarafından 1985 yılında Dünya Kültürel Miras Listesi'ne alınan müze, "İstanbul Tarihi Alanları" içindedir.

Yapı, İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü ve İstanbul Valiliği iş birliğiyle restore edilmiş ve Türk Hamamı kullanım esasları gözetilerek özenli bir düzenlemeyle müze haline getirilmiştir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün 04.03.2015 tarih ve 60960384.151.01-43212 sayılı onayıyla Özel Müze olarak tescillenmiştir.

Diğer İstanbul müzeleri şu şekilde sıralanıyor: Fethiye (Pammakaristos Manastırı) Müzesi,

Adam Mickiewickz Müzesi, Yıldız Sarayı Müzesi, İstanbul Hisarlar Müzesi, Türbeler Müze Müdürlüğü, Beylerbeyi Sarayı Müzesi, Deniz ve Su Ürünleri Müzesi, PTT İstanbul Müzesi

Özel TÜRVAK Sinema ve Televizyon Müzesi, Sakıp Sabancı Müzesi, Florya Atatürk Köşkü Müzesi, Askeri Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığı, Deniz Müzesi, Havacılık Müzesi, Florence Nightingale Müzesi, Türk İnşaat ve Sanat Eserleri Müzesi, Türk Vakıf Hat Sanatları Müzesi, Halı Müzesi, Kilim ve Düz Dokuma Yaygılar Müzesi, Şehir Müzesi, Atatürk Müzesi, Kazım Karabekir Müzesi,

Karikatür ve Mizah Eserleri Müzesi, Kont Szchenyi İtfaiye Müzesi, Serpuş Müzesi, Yerebatan Sarnıcı Müzesi, Resim ve Heykel Müzesi, M. Rahmi Koç Sanayi ve Teknoloji Müzesi, Basın Müzesi, Sadberk Hanım Müzesi, 500. Yıl Vakfı Türk Musevileri Müzesi, İstanbul Modern Sanat Müzesi, Özel Yapı Kredi Vedat Nedim Tör Müzesi, Ercüment Kalmık Müzesi, Hüseyin Rahmi Gürpınar Müze Evi, Sait Faik Müzesi, Orhan Kemal Müzesi, Hilmi Nakipoğlu Fotoğraf Makineleri Müzesi, Çağlar Boyu Aydınlatma ve Isıtma Araçları Müzesi, İstanbul Oyuncak Müzesi, Pera Müzesi, Sabri Artam Vakfı Otomobil Müzesi, Ural Ataman Klasik Otomobil Müzesi, Proje 4L Elgiz Çağdaş Sanat Müzesi, Mehmet Naci Aköz Uçurtma Müzesi, Doğançay Müzesi, Madame Tussauds Balmumu Heykelleri Müzesi, Lale Müzesi, Feyhaman Duran Müzesi, Bedros Şirinoğlu Müzesi, Cumhuriyet Eğitim Müzesi, Pelit Çikolata Müzesi.

Kaynaklar: Hayal Meriç Osmanlı Devletinde İlk Müze Müze-i Hümayun: Çinili Köşk Araştırma Makalesi'nden yararlanıldı.

Türkiye'de Müzeciliğin Tarihi; Kaynak: Datassist / Değişim Yelpazesi, Dünya Gazetesi (internetten) .

Şair, Aşiyân Müzesi'nin bahçesini, doğal görünümüne müdahale etmeden, bahçedeki taşlardan yararlanarak düzenlemiştir.

Yuval Noah Harari'nin Homo Deus – İnsan Tanrı adlı kitabı üzerine bir inceleme

Yazı: Sadık Yemni

Yuval Noah Harari 1976 doğumlu İsraili bir tarihçi. Kudüs İbrani Üniversitesi'nde Beşeri Bilimler Fakültesi Tarih bölümünde dünya tarihi dersleri veriyor. Ünlü Sapiens (2011) adlı kitabından sonra bu yılın başında Homo Deus – İnsan Tanrı (2015) adlı dünya çok satanlar listesine giren kitabının Türkçe çevirisi basıldı. Bu sayfalarda size daha önceki sayılarda 2045'te tamamlanması öngörülen Avatar Ölümsüzlük Projesi'nden, Ex Machina (2015) adlı filmde yaratıcısını öldürerek laboratuvar ortamından kaçan robot kızıdan, yapay zekânın yakın gelecekteki muhtemel gelişiminden söz ettim. İnsan Tanrı – Yarının Kısa Bir Tarihi kitabı da bu ortamın ürünü. İnsanlığı yarınlarda bekleyen akıl almaz gelişmelerden söz ediyor.

Her insanın iyiyi, güzeli, anlamlıyı ayırdedecek özgür bir iradeye sahip olduğu fikri terk edilmelidir.

Önümüzdeki yüzyılda İnsan haklarına ve demokrasiye duyduğumuz inanç gelecek nesillere anlamsız görünebilir.

Ölümün olmadığı bir dünyada: Hıristiyanlık, İslamiyet ve Hinduizm'e ne olacak? Cennet, cehennem ve reenkarnasyon yoksa...

Gelecek nesiller eskiden olduğu

gibi Zeus'un korku, tuhaflık ve güç sınırlarına sahip olacak.

Felsefe, meditasyon, psikoanaliz yerine; Algoritmaların verilerinizi analiz etmesine izin verin. Kendinizi sayılarla tanıyın.

Kışkırtıcı tezler

En temel alanlara ve insan hasletlerine yönelik hızlı bakış yazara üsttenci bakışla yorumlama ve kışkırtma imkânı veriyor. Harari nötral ve meselelere mesafeli yaklaşımli biri değil. Yazar özgür irade ve bilincin, beynin ve zihnin yapısıyla ilgili bunca bilgi eksikliğimizi görmezden gelerek bunların bir yanılgı, deneyle desteklenemeyen bir varsayım olduğunu iddia ediyor. Yazar Özgür İrade ve Bilinci reddederken, üstü biraz örtük şekilde aslında bunların herkesin harcı olmadığını söylüyor. Kendisi Homo Deus'u yazarken özgür iradesini kullandı. Ve ne yazdığının pekâlâ bilincinde. Kırıkları özenle ayrı koyuyor.

Budizmi açıkça diğer dinlere üstün tutuyor, insanı bir çevre seri katili olarak adlandırıyor ve modern biyo-entüstrinin tarihin en büyük kıyımı olduğunu söylüyor. Moderniteyi olumlu yanlarını görmezden gelerek insanın şeytana ruhunu satmasından ibaret gibi görmesi genelde Batılı entelektüeller tarafından yadırganıyor.

İsraili yazar Yuval Noah Harari 'Hayatın anlamı nedir?' cinsinden büyük sorular sormayı seviyor, kitap boyunca lafını ediyor, ama buna bir cevap bulamadan son sayfaya

geliyoruz.

'Hayatın anlamı nedir?' sorusu cevapsız kalıyor. Modernitede Tanrı artık Nietzsche'nin on dokuzuncu yüzyılda dediği gibi ölüdür. Tanrısız kalan modernite insanı bu soruyu kendine yöneltmek zorunda kalıyordu. Din onlara en azından bir düşünme yönü sağlıyor. Teknoloji bunu yapamaz. Atomu parçalayabilir, domuza insan hücreleri aşılabilir ve yıldız sistemlerini keşfedebilir, ama yaşam enigmasına çözüm bulamaz. Yazar bu çözüm kendiliğinden mevcutmuş gibi davranıyor.

Dindar insanlar yeryüzünün bir imtihan yeri olduğunu düşünüyor. Kâinat 13,8 milyar yaşında. Hayatın anlamının ne olduğunu keşfetmek, bilim diliyle yalın bir şekilde ifade etmek 13,8 milyar yıl daha sürebilir.

Sert Virajlar

Harari metinde sert virajlar alıyor ve sınıfsız toplum idealini sıfıra indiriyor. Harari'nin meta perspektifiyle tarihi, dinleri, sınıfsız toplum hayallerini, ekonomik büyüme mitini çöpe atmak mümkün değil. Çünkü postmodern toplumlarda dahi onlarsız yapılamayacağı çoktan anlaşılmiş bulunuyor.

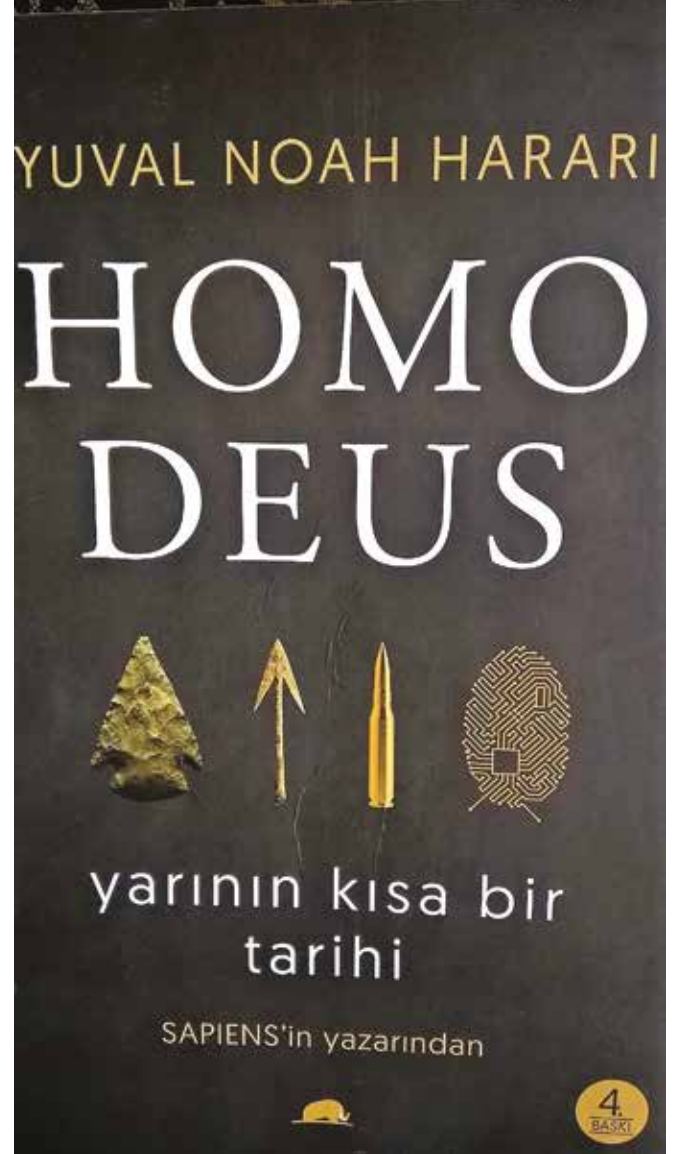
Harari dataizme körlemesine dalış yapıyor. Biz şu anda eskilerin pagan tanrılara izafe ettiği güçlere sahibiz. Ses hızını aşarak uçmak, dünyanın öbür ucundaki biriyle görüntülü görüşmek, atom bombası patlatmak gibi imkânlarımız var. Zaten pagan jargonla şu anda Homo Deus devrinde yaşıyoruz.

Teknolojiyle desteklenen yeni yarışta geri kalan ülke ve şirketler artık arayı asla kapatamayacak. Bu dönüşüm Sanayi Devrimi'ne benzeriyor.

İnsani sınıflar arasında şu ana kadarki bütün farklar maddi ve manevi değerlere bağlıydı. Artık biyolojik farklar belirleyici olacak. Yeni seçkin sınıfın sağlık, eğitim ve toplumsal refaha yönelik yaklaşımı çok şeyi belirleyecek.

Makinelerin başarısı yüzünden fiziksel işleri onlara bıraktık. Bilişsel işleri de onlara bıraktığımızda üçüncü bir yeteneğimiz kalmayabilir. 'Süper Seçkinler' ve ekonomik ve askeri anlamda faydasız insanlardan ibaret bir dünyada kalabiliriz.

Yapay Zekâ robotlar şeklinde fizik güç isteyen işleri, yazılım şeklinde, bilişsel işlerin çok büyük bir kısmını üstlenebilir. İnsan bu arada ona sağlanan serbest zamanda kendini geliştirmeye devam edecek. Yapay Zekâ avukat, doktor, hâkim, borsacı, öğretmen ve eczacılık gibi meslekleri de

üstlenebilir. Bu her şeyin sonu demek olmayacak. Yeni meslekler zuhur edecek. İnsan beynine gücünü katlayan teknik eklentiler implante edilecek ve bu yetisi sürekli güncellenecek.

Fiziksel ve bilişsel işleri makinelere, yapay zekâya asla denetimsiz olarak bırakmayacağız. Herhalükârda üçüncü bir yeteneğimiz baki kalacaktır. Böyle bir şey mevcuttur. Yaratıcının varlığına iman ve küresel merhamet. Özgür irade ve Bilincin varlığının sağlaması bu çizgiden de yapılmalıdır.

Distopik roman ve filmlere bakılırsa, salgın hastalıklar, zombiler, kitlesel ölümler, kaos ve dünya nüfusunun toptan kırılması kaçınılmaz bir senaryo. Peki biz ölümlüler buna bile lades mi diyeceğiz? Nemrutlar'a karşı çıkılmayacak mı?

Boş Zaman özgürlüktür

Küresel ölçekte istihdam edilemez bir işsiz sınıfı ortaya çıkarsa bu niye tümüyle kötü bir şey olsun. Daha önce bu konuda çok kalem oynatıldı. Daha az çalışarak beşeri ihtiyaçların karşılandığı bir dünya hayal edildi. Sosyalist ütopya, yeryüzü cenneti gibi isimler verildi. Daha az çalışan insanların kişiliklerini geliştirmek için daha çok vakti olacak. Bilime, sanata, kültüre, spora ve hobilere daha çok zaman ayırabilecekler. Motorlu taşıtlar ortak kullanılacak. Çevreye uyumlu bir tüketim tarzı için ciddi bir yol

alınacak. Nüfus planlaması bilinçli bir çizgiye oturacak. İnsanlık adına bu büyük bir ilerlemeyi kim engelleyecek? Neo-Zeuslar mı?

'Bu beklenmedik teknolojik bolluk içinde hiç çaba göstermeseler bile işe yaramayan kitleleri beslemek ve desteklemek mümkün olacaktır. Peki, hepsini nasıl meşgul edip memnun edeceğiz? İnsanlar bir şey yapmazlarsa delirirler. Tüm gün ne yapacaklar? Sunulan çözümlerden biri uyuşturucu ve bilgisayar oyunları olabilir.'

Faydasız denen kesim ancak distopik bir ortamda uyuşturucu ve bilgisayar oyunlarına mahkûm olabilir. Bu elimizdeki tek çözüm değildir. Distopik gelecek kader değildir.

Bu alanda çok kalem oynatıldı. Özellikle son elli-altmış yılda giderek artan miktarda makale, kitap ve film bu konuyu işliyor. Bir gen aristokrasisi öngörülüyor. Daha yavaş yaşlanan, daha az hastalanan, genetik dokunuşla zeki, güzel, yakışıklı ve üstün yetenekli hale gelmiş insanlar söz konusu. Süper Alfalar yani. Onlar ve diğerleri şeklinde gruplaşmadan söz ediliyor.

'Süper Seçkinler' ve ekonomik ve askeri anlamda faydasızlaşmış insanlar ara-

sında bir dünyaya kalabiliriz.'

Elitler giderek daha fazla güce ve imkâna kavuşuyor. Elit olmayanlarla aralarındaki uçurum her gün daha derinleşiyor. Biz yeni bir devrin eşiğinde olduğumuzun bilincindeyiz. Hâkim gücün karakterini iyi tanıdığımızdan pembe renkli mutlu bir son garantisine sahip olmadığımızı iyi biliyoruz. Yazar çokça çiğnenmiş bir sakızı ambalajlayıp yeniden sunuyor.

Yazar bu biyolojik ve algoritmik yüklemi yeterince alamayanların daha alt düzey, itaatkâr, kendine güveni olmayan kitleyi oluşturacağını söylüyor. Kitle, halk yani. Halk her yönden geri kaldığı için alıklaşacakmış. Şu anda dünya ahali elindeki imkânla kıyaslandığında tarihinin en şiddetli alıklaştırma devrini zaten yaşıyor.

Diyelim bu hal daha da yaygınlaştı. Peki buna rağmen yeni tekno-kastlar arasında hiç çatışma olmayacak mı? Geleceğin Biyonik-Robotik-Spartaküs isyanları engellenebilir mi?

Yeni Zeuslar ve Kurgu Âlemleri

Bütün gücü elinde tutan bir grup elit dünyanın yeni Zeuslar'ı mı olacak? Yazara göre dünyanın gidişatındaki karmaşa nedeniyle Zeus adayları olan milyarderlerin de kafaları karışıkmiş. Bunlara trilyoner yerine milyarder denmesi ilginç. Önden üç sıfır atılıyor.

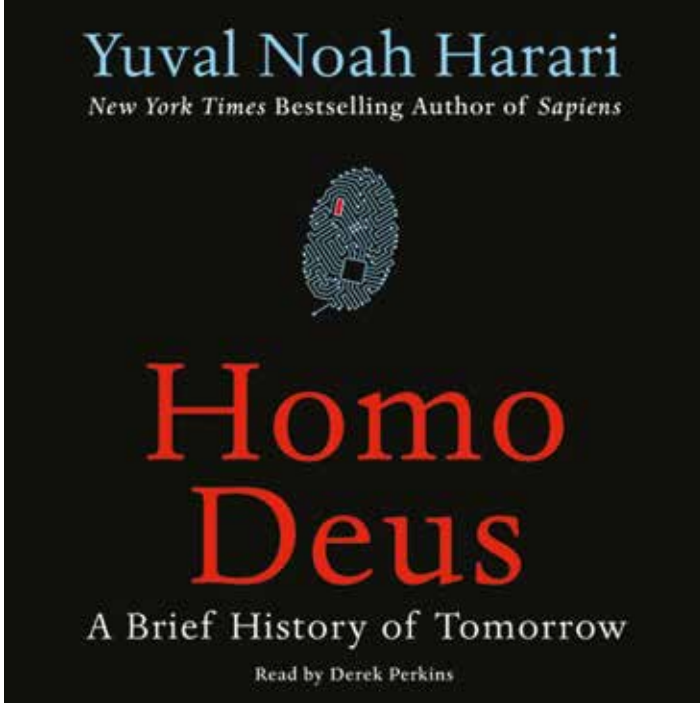
Yazar 21. yüzyılda güçlü kurgular ve totaliter dinler yaşayacağımızı söylüyor. Tahrif edilmiş dini metinlerden feyz alan ailelerin bunun için çabaladığını sağır sultan bile biliyor. Sanal cennet ve cehennemler yaratacaklar. Şu anda bile var. Marka, mahalle, statü azlığı ya da bolluğu.

Ancak kurguyu gerçekten ayıranlar kendi özgün iradelerini kullanabilecek. Filmler bunu anlatıyor. Hazırlık yapıyor adeta. Yeni milenyumda girmek üzereyken yapılmış gerçek hayatla, kurgunun birbirine girdiği zamanları anlatan ExistenZ – Varoluş filmi bunu anlatıyordu. Matrix ve The Dark City – Karanlık Şehir filmleri de öyle.

62 en zenginin toplam dünya nüfusunun yarısının kadar mal varlığına sahip olduğu düşünülürse yakın gelecekteki Neo-Zeusların kimler olacağını tahmin etmek zor değil. Dahı yönetmen Stanley Kubrick son filmi Eyes Wide Shut – Gözleri Tamamen Kapalı (1999) filmindeki maskeli zatlar bunlar. Dünyanın yöneticileri. Neo-Zeuslaşmak için gün sayanlar.

Bu zatlar henüz ölümlüler ve yerçekimi kanunlarına tabiler. Bunlar aşıldığında kimsenin karşı koyamayacağı mitolojik tanrı benzeri yaratıklara dönüşecekleri bir ân pekâlâ gelebilir. Bu kaçınılmaz olarak kendi aralarında çatışmayı da getirecek. Paris, Güzel Helena'yı kaçırmaya devam edecek yani.

- 1 – Organizmalar birer algoritmadan, yaşam da veri işlemeden mi ibarettir?
- 2 - Zekâ bilinçle yollarını ayıracak. Zekâ mı değerlidir yoksa bilinç mi?
- 3 – Bilinci olmayan, ama bizden çok daha zeki olan algoritmalar bizi bizden daha iyi bilecek duruma geldiğinde toplum, siyaset ve gündelik hayat neye benzeyecek?

Kitap Hakkında

Homo Deus – İnsan Tanrı kitabını notlar alarak okudum. İlk intibam metni canlı, renkli, ilginç ve merak çekici kılmak adına bir tarihçinin bilgi sınırını çok aşan çeşitlilikte malzemenin yer yer özensizce çatılmış olduğuydu. Kitap bilişsel bilimlerin önemli kavramlarının başlıcalarını ustalıkla ele alıyor, ama bu kitabın yaptığı toplam etkiyi çok etkilemiyor. Özellikle iktisadi ve siyasi konulardaki acemi işi kestirimleri, Müslümanlara karşı takındığı hasmane tavır ve kasıtlı cahilliği kitabın kalitesini düşürüyor.

The Wall Street Journal'ın ünlü bilim sayfası yazarı Charles C. Mann'ın, yazarın bir önceki kitabı Sapiens için, "Bu kitap

Dataizm (veri akışı) Gerçekten Son Nokta Mı?

Dataizme göre insan deneyimleri kutsal değildir.

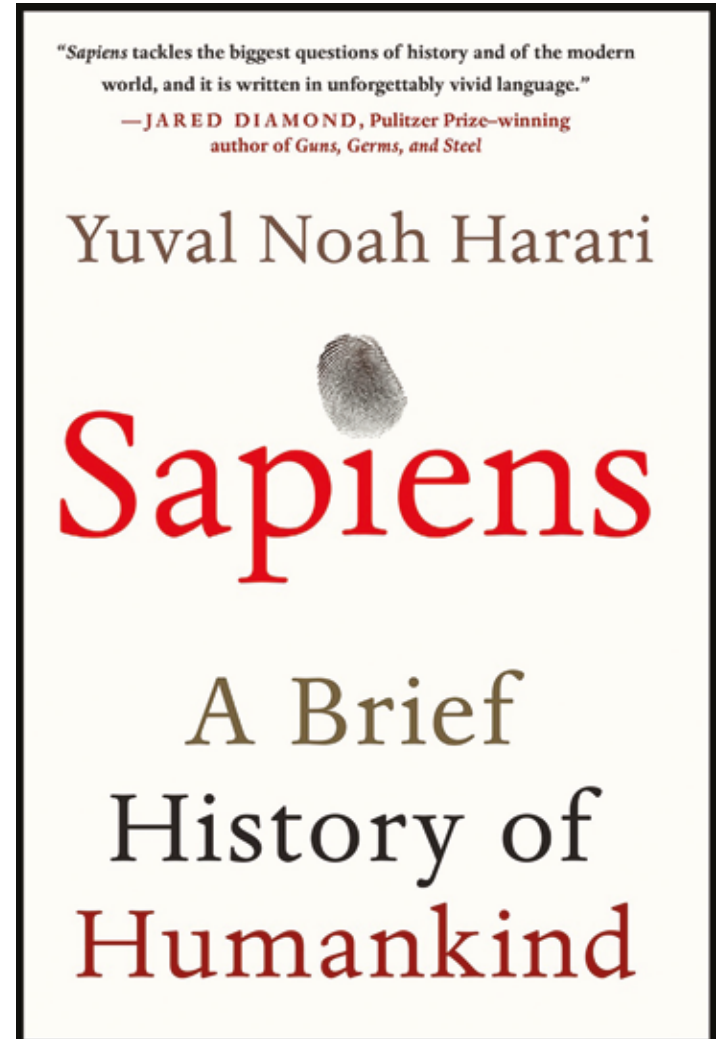
Homo sapiens yaradılışın zirvesi değildir ve Homo Deus'un öncüsü değildir. Homo Sapiens köhne bir algoritmadan ibarettir.

Dataizm evrenin veri akışından ibaret olduğunu ileri sürüyor. Dataizm matematik kurallarının hem biyokimyasal, hem de elektronik algoritmalara uygulanabildiğini de gösterdi. Hayvanlarla makineler arasındaki geçilmez addedilen duvar yakında yıkılabilir. Elektronik algoritmaların biyolojik algoritmaların sırrını çözerek onlardan daha üstün hale geleceği günü beklediği fikri yabana atılacak gibi değil yani.

Dataizm öğrenme piramidini de altüst edeceğe benziyor. İnsan veriyi damıtarak bilgiye, bilgiyi kavrayışa, kavrayışı bilgeliğe çevirmekle yüklüydü. Ancak artık zamanımızda veri akışıyla baş edilemiyor. Vaktimiz ekran başında uçup gidiyor. Bu işin elektronik algoritmalara devredilmesi gerektiğini düşünenlerin sayısı giderek artıyor. Kafamda bir çip olsa da bu bilgileri istediğim zaman bütünüyle kullanmam diye düşünmeye başladık nasıl olsa.

Kitabın Üç Kritik Sorusu

Yazar kitabın sonunda Homo Deus'un üç kritik sorusunu şöyle özetliyor:

online forum yazışmalarından yararlanan otodidakt bir genç yazar tarafından yazılmadıysa, şakacı bir akademisyen tarafından kaleme alınmış olmalıdır.” mealinde bir yorumunu okuyunca araştırdım ve benzer düşüncede olanların sayısının epey yüksek olduğunu keşfettim.

Metnin ilginç yanlarının yanı sıra yazarın özensizliği, dağınıklığı, yüzeyselliği sayısız eleştirmen tarafından dile getirilmiş durumda. Anlatımda akademik disiplin sınırlarının belirsizleşmesi de sıkça sözü edilen nokta. Bir sayfada tarih öncesi vakaları işlerken birden algoritmaya ve gelecek vizyonlarına sıçırıyor. Bazen sorduğu sorular cevaplandırdıklarından fazla oluyor. Kitap onlarca cevapsız duran soruyla bitiyor.

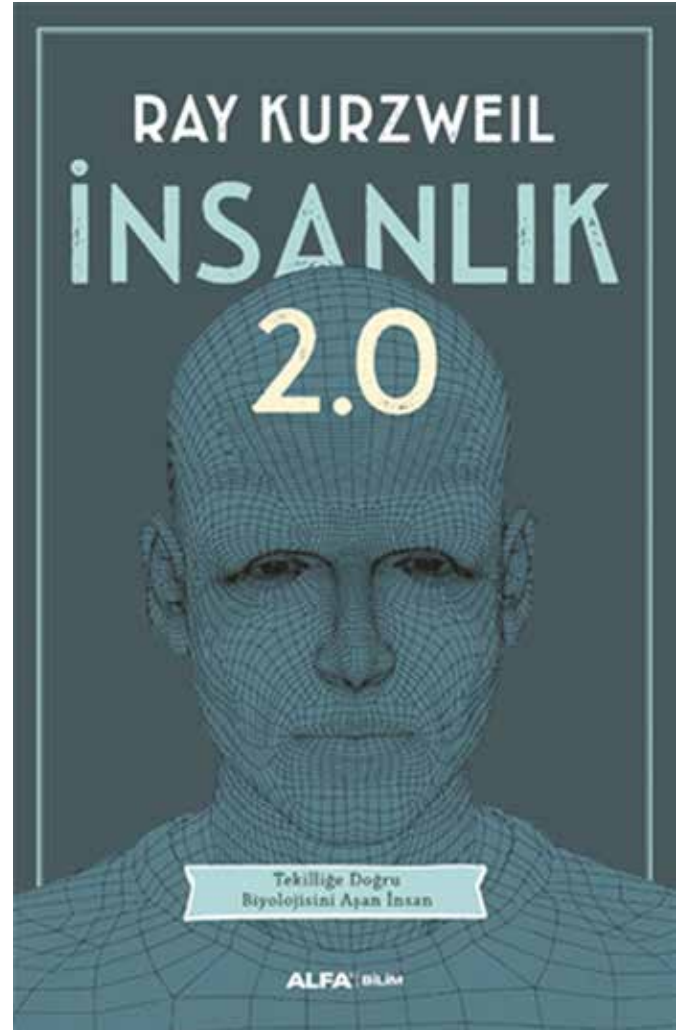
Kehanet

Harari kitabın finaline yakın İnsanlık 2.0 – Humanity 2.0 kehanetler kitabının yazarı Ray Kurzweil’den alıntı yaparak Homo Deus’un her şeyin bilgisine erişmek için dünyayı terk edeceği, bütün kâinatı gezerek tanımaya çalışacağını hatırlatıyor.

Benim kafamda da bir soru en üst sırada duruyor. Urfa’daki Göbekli Tepe’nin bulunuşu bizim tarihe bakışımızı kökünden değiştirdi. Uygarlığın başlangıcının daha eskilerde olduğunu anladık. Dini metinlerde helak edilen kavimlerden sıkça söz edilir. Mu, Atlantis, Agartha uygarlıkları hakkındaki efsaneler hâlâ ilginçliğini koruyor.

Acaba dünya üzerinde kontrolü yapay zekâya kaptıran ya da ihtiraslarının güdüsünde aşırılaşan, teknik imkânlarla çığırından çıkan elitler, eskiden de mevcut muydu? Bunların sonu ne oldu? Kendilerinden zayıfları imha edip, sonrasında çekip giderek kâinatın derinliklerine mi gömüldüler? Yoksa metrelerce taş ve toprağın altında onlardan kalan ibret verici kalıntıları bulmamızı mı bekliyorlar?

Yazar 21.yüzyılda güçlü kurgular ve totaliter dinler yaşayacağımızı söylüyor. Tahrif edilmiş dini metinlerden feyz alan ailelerin bunun için çabaladığını sağır sultan bile biliyor. Sanal cennet ve cehennemler yaratacaklar. Şu anda bile var. Marka, mahalle, statü azlığı ya da bolluğu.

YEDİ RENGİN VE UNUTMA BENİ'NİN SULTANI...

Özen Tokatlı

Yazı: Ayşe Kilimci

Böyle dümdüz yazıvermek onu anlatamıyor.
Ethem Çalışkan'ın hattat ustalığıyla yazılınca, özene bezeneye, işte o'dur Özen.

Hem insan ilişkilerinde, hem duygu ve düşüncede, hem yaratıda kılı kırk yarar.

İpekböceğinin sabrı, özeni, ustalığı var Özen Tokatlı'da, bana sorarsanız...

Bir var ki, dutun yeşiline gizlenmez, kendi ipeğinde kendini görünmez kılmaz.

Hayatın taa içindedir.

Gündeliğin, doğallığın orta yerindeyken, nasıl çıkar bulutların üstüne, yahut denizin dibine iner ve nasıl bir inci tanesi yahut bir kucak bulutla dönüverir, hiç anlamazsınız.

Bütün bunların üstesinden gelirken, çayı semaverde demlemiştir, sofrasını açmıştır, kalbini ve aklını en başta açmıştır, karşısındaki her kimse, ona.

Bir şey saklayamazsınız, saklamak istesenez de gözünden kaçmaz zaten.

Yedi renkten, yahut çiçeklerden açılır söz, kütüphanelere, Doğunun çilekeş insanlarına, ülkemizin hayattan ve siyasilerden alacaklı kişilerine, alanlara, kitap, resim ve iletişime, ömrümüzün nakışlarına, sızlarına, heyecan ve heveslerine nasıl açar söz, siz de anlamazsınız.

Büyük bir sadelik ve engin gönülle şöyle bir dokunur geçerek söyler, koca bir eve zor sığdırdıkları kitaplarını, kütüphane kurarak Lice ve Kağızmanlılara, Başkent Üniversitesi Kütüphanesine bağışladıklarını.

1941 Kağızman doğumlu, subay babasının görev yerinde. 'Bizim evimiz hep renkti' dediğinin üstüne gidince, gördük

ki, bütün ailenin eli sanata düşmüş, resim ve sanatsal hüner evin esaslı kişileriymiş, ötekiler sonra gelirmiş.

Moda ve çiçek tasarımı bölümüyle, kız enstitüsünün, o da yaratma yoluna ağmış.

Resme 1963'te koyulmuş. Kendine özgü çizim ve anlatım biçimini ustalar hemen fark etmiş.

El almak istediği Eşref Üren Üstad demiş ki, 'Yolunu izle, kendi yoluna git, yolun yordamın zaten farkındasın, sen farkında olmasan bile...'

Fahir Aksoy'un yamacında durmuş.

Antalya rölyefleri, müzede ki mezar üstlerini çalışmış. Antik mezarları konu alan ilk serginin bütün yapıtları, 24 tablosu yurtdışı koleksiyonlarda. Yaşı da bu ilk sergisinin tablo sayısı kadardır, bir fazlası...

Defincedilerin antik mezarda

yatan kişiyi ağlatması, kırması duygusuyla yaptığı Kendi Mezarlarında Ağlayan İnsanlar, tablosu Amerikalılarca hemen alınır.

Dönemin kültür bakanlığı müsteşarı Mehmet Turgut,

mezar üstlerini okur: Seni sıcak zeytinyağı kadar çok seviyorum, demektir biri. Bir diğeri, 'beni sarmaşık gibi sınıksık sar ve sakın bırakma' demektir.

Resme çıkan yolların hepsinde esaslı dönemlerin, kişilerin, sanatçıların eşlikçisi olur ve elbet aşkın nesnesi. Hem öznesi hem nesnesi... Gazeteci Orhan Tokatlı aile dostlarıdır, Özen hanımcığımın da 'abi' diye seslendiği. Sonra, zaman geçtikçe bile değil, zamanın deli akışına kalmaz ki aşk dediğin, daha 17'sindeyken araya aşk düşer, onu ondan ister Orhan bey, elbet aile ayaklanır, Orhan abi hukuk okumaktadır, gazeteciliğe yeni başlamıştır, heybetli ve yakışıklıdır, azıcık da çapkındır... Herkesi karşısına almak bahasına, evet der, Özen hanım, aşka evet.

17 erken değil mi aşk için, demeyin sakın, '15'imde bile "gel" deseydi, gene kabul eder, giderdim, deyiverir size de...

'Bir resim yapacaksam eğer, dibine kadar ararım... Bir çiçeğin bile bir ya da birçok amacı var, rastgele olmaz...' düsturuyla,

hayatın, aşkın, resmin, derinin, derinliğin anlamı peşinde koşmuş, demir asa, demir çarık. Asa ve çarık işin latifesi, gazeteci eşi olmanın tüm sıkıntısı, yanısıra güzelliği de kismet kaşığındaymış. İsmet İnönü'yle Meclisteyken, eşi, muhalifler ve partililerin onu çok yorup, üzdüğünü akşam eve gelince anlattığında, eline ilk geliveren kırışık, kıyıları düzensiz yırtılmış saman kağıda İnönü'yü anlatıldığı haliyle, sıkıntı fonunda çizmiş. Sonradan bu resim İnönü'ye ulaştınca, pek hoşuna gitmiş, çağırılmış. Kendi çizdiği resmi Özen hanımcığıma ithaf yazarak, imzalamış Paşa. Elbet o kırışık buruşuk, yırtılıvermiş kağıt parçası tarihe yazılmış...

'Müslümanım, Meryem ana resimleri çalıştım, resme ilk adımlarımı atarken, antik mezarların sahiplerinin küskünlüğünün resimlerini yapmasam olmazdı... Esmâ ü'l Hüsnâ'yı çizip boyamasam, önce kendim eksik kalırdım... Hayatın irili ufaklı, her kula kismet olan sınavlarını vermeye çalıştım, diyor, engin gönülle, hiç çalınmadan... Elbet en büyük sınav eşini erken denecek yaşta, tam zorlu bir çalışma hayatını noktalamışken, tam anılarını yazmaya koyulmuşken, tam birbirlerini daha güzel sevecekken, birlikte yaş alacakken kaybetmesi...

En sevdiği, çizmekten usanmadığı, çay fincanının bile onunla nakışlanmış olanını seçtiği çiçek, unutma beni çiçeği, Özen Tokatlı'nın. Çiçeğin hikâyesi şöyleymiş: Tanrı bir gün cennet bahçesine inmiş, yarattığı çiçeklere bakıp, adlarını söyleyip gönüllerini almış. Yalnız Unutma Beni çiçeğini atlamış, fark edememiş... Çiçekcik pek

üzülmüş, 'ben n'olucam peki?' demiş, 'beni unuttun, görmedin, adımlı söylemedin, aşkolsun...'

Tanrı mahçubolmuş, Tanrı mahçubolur mu, olmaz, gülümsemiş, 'Senin adın da Unutma Beni olsun' demiş.

Çiçeklerin dünyasına çeker Tokatlı'nın resimleri, insanı, işte bu Unutma Beni Çiçeğini çalışırken bahçesi, tohumunu ekmediği halde Unutma Beni Çiçeğiyle dolup taşmış... Gönülden gönüle bir sırlı yol olduğunun bundan güzel kanıtı olur mu hiç? Söyleşinin ana notlarını aldığım süslü püslü defterimin kabını işaret ettim, Özen Sultana, ön ve arka kapak Unutma Beni Çiçeğiyle bezenmişti...

Şekercioğlu Tokatlı eserlerinin özgünlüğünün gizinin, inatçı, ısrarcı, araştırmacı kişiliğinde saklı olduğunu vurgular:

'Sergilerinde hep yer alan 'Unutma Beni Çiçeğini' bir çiçek gibi yaşamıştır sanatçı, kimi zaman taç yaprağı olmuş, kimi zaman cennette son anda fark edilmişliğinin sevinci ve burukluğunu bir arada yaşamıştır.'

KATILDIĞI SERGİLER:

Antalya Aspendos Antik Tiyatro

Antalya Güzel Sanatlar Galerisi

Mersin Güzel Sanatlar Galerisi

Mige Galeri

Antalya Amerikan Kültür Derneği

Moskova Şehir Galerisi

Çin (Pekin) Yasak Şehir

Galeri Zon

İstanbul Güzel Sanatlar Galerisi
75.yıl Kadın Ressamlar (Güzel Sanatlar Galerisi)

Istanbul Antik Palas

Tesk Sanat Galerisi

Bakü, Kuveyt, Kırgızistan, Türkmenistan

Karma Sergileri.

Sanat yaşamında bir kişisel sergisinde sınır çizer, ilk kez, her din hoşgörü ile karşılanmalıdır ana temasını işler. Bir insanın kalbine kendi imanımız ile değil, onun imanı yoluyla girmemiz gerektiğine inanır, Esmâ-ül Hüsna'yı, Allah'ın güzel isimlerinin doğadaki varlıkların bütününde var olduğunu resmeder... 'Tanrı-İnsan dengelerindeki bazı geliş gidişleri estetik bir ilgiyle' sunar. Hepimiz bir babanın çocuklarıyız, o da Adem, derken, barış ve kalb elçisidir.

A.Şekercioğlu'nun yorumuyla, 'Tanrı'nın "Ol!" emri "Kun", plastik öğelerle bezenmiş, yarı soyut denebilecek biçimiyle mavi olgunlukta göze çarpar. Adeta Tanrı-İnsan dengesinde onlarla 'Bir Gönül' olma arzusu uyandırır resimlerinde, Tokatlı.'

1960'lı yıllarda ülkemizde ilk kez Açık hava sergisinde, Antalya Aspendos Tiyatrosunda yapıtlarını halka sunan Özen Tokatlı, 'deride mistik arayış' temalı sergisinde, kalemsiz, fırçasız, yalnızca ıslatılmış deriyi, parmakların hüneriyle biçimlendirdiği yapıtları, çoğu baş/portre çalışması olsa da, Yunus Emre Ağacı adlı görkemli yapıtını da sergiler. Ankara Beymen Sanat Galerisindeki bu karma sergideki yapıtları Ankara'daki yabancı misyonun büyük ilgisiyle karşılaşılır. Neden Yunus Emre çalışmanızda deri kullandınız sorusuna cevabı 'Yunus Emre için en yakın hammadde o değil mi? Derimiz, bizi koruyan, güzel kılan, saklayan, anlam veren' olur. Bu ulu ağaç ve Yunus yapıtı Kültür Bakanlığınca Büyük Tiyatro'daki Yunus etkinliğinde ağırlandı sergilenmek istendiğinde, duvar olmadığı için bu bir hayal olarak kalır.

2013 yılındaki son karma sergisi, Ayvalık'ta yaşayan 16 sanatçının yontu, fotoğraf, resim ve deri üzerine mask konulu eserleri, Taksiyarhis'te gerçekleşir.

Kendine özgü yorumcudur o. Çiçekleri çuha, menekşe, yaban sümbülü, unutmabeni'yi hem kalbinde saklar, hem çizip boyayarak göz önüne getirir, hatırlatır... Esmâ-ül Hüsna'yı, Kayyum'u özgün yorumlar. Şekercioğlu armonik denge, kompozisyonun oluşumundaki sabır, tuvale yansıyan güzellikler arasında yeralırken, gerek içerik, gerek görüntü dışında farklı bir izlenim uyandırır' der ve ekler, 'yalnız bu farklılık hiç bilinmeyen bir farklılık değil, bildiğimiz, hep içimizde tuttuğumuz, belki kendi kendimize kaldığımızda

bile itiraf etmeye cesaret edemediklerimizin yansımasıdır... Gözden gönüle bir köprü kurmaktır...' der.

Gözden gönüle, gönülden gönüllere köprü kuran, aşkın yorulmak bilmez, sabırlı işçisidir o...

Artık göz sıkıntısı nedeniyle resme paydos demiş olsanız da sizi unutmak mümkün mü, sultanım?

Unutmabeni çiçeğini unutamayacağımız gibi, tıpkı...

Sabiha Tansuğ

Anadolu kadınının tanrıçasal özelliklerine
ışık tutmaya devam eden bir Cumhuriyet
kadını...

Yazı: Sevil  onka

*“En  z ld ğ m Şey koleksiyonumun müzeye
dönüştürülmemesi, bu birikimden kimsenin
haberdar olmayışı, bu kültürü dünyaya
tanıtamamak, sosyolojik ve antropolojik
 alıŐmalara kaynaklık edecek bu hazinenin
gün ışığına  ıkamayıŐı. . .
Bundan büyük üzüntü m  olur?”*

Sabiha Tansuğ Türkiye'nin idealist kuşağının önde gelen değerlerinden biri. Bir etnolog, araştırmacı yazar ve koleksiyoner olarak Anadolu'nun giyim kültürüne ömrünü vermiş. Eski çağda tanrıçasal özellikler olarak kabul gören kadınlık simgelerini Anadolu'nun giyim kültürü üzerinden okuyarak tekrar yaşama geçirmeyi kendisine görev edinmiş.

En büyük isteği kadınların kültürel şifrelerini taşıyan "Anadolu Giyim Kültürü Koleksiyonunun" bir müze içinde sergilenerek gelecek kuşaklara aktarılması. Bu isteğini dile getirirken hüzün dolan bakışları benim 'bir müzeniz olacağına inanıyorum' dememle yerini umuda bıraktı. Ömrünü çocuklarına adayan ama o olmadığında sokakta kalacaklarını düşünerek üzülen bir anne yüreği vardı karşımda. Sabiha hanım bu duygularını Hayati Asilyazıcı'yla yaptığı bir söyleşide şöyle aktarmış: "En üzüldüğüm şey koleksiyonumun müzeye dönüştürülmemesi, bu birikimden kimse'nin haberdar olmayışı, bu kültürü dünyaya tanıtamamak,

sosyolojik ve antropolojik çalışmalara kaynaklık edecek bu hazinenin gün ışığına çıkamayışı... Bundan büyük üzüntü mü olur? "

Erken çocukluk dönemi Gümölcine'de geçtikten sonra ailesiyle birlikte 1941 yılında Türkiye'ye göç eden Sabiha Tansuğ'un çocukken ilgisini çekmiş olan kız çeyizleri, bohçalar ve giysilere olan merakı İzmir'de kız sanat okuluna gidip dikiş öğrenmesine neden oluyor. Hayatını çok erken yaşta dikiş dikerek kazanmaya başlamasıyla kumaşlarla kurmuş olduğu ilişki de, onun zamanla Anadolu giyim kültürüyle ilgilenmesine ve yaşamının en büyük tutkusu haline gelmesine yol açıyor. 1957'den sonra Anadolu'da köy köy dolaşıp koleksiyonuna kattığı her bir parça, bugün çoktan kültür erozyonuna uğramış köylerin, yurdunu bırakıp şehre göç etmiş kişilerin Sabiha Tansuğ'da saklı kalan hazineleri. Her birini belgeleyip fotoğraflarını çektikten sonra yurt dışında Anadolu kültürünü tanıtmaya amacıyla sergiler açan Sabiha Tansuğ aynı zamanda Türkiye'nin ilk kültür elçilerinden biri

Sivas Gelin Başlığı

olarak kabul edilmekte. Kendisine göre ise kadın el sanatlarının her biri Anadolu kültürünün elçileri.

1968'de Galatasaray'da Yapı Kredi Bankası'nda 'Anadolu Kadın Başlıkları' üzerine açtığı sergide taktığı 'Ankara Hotozu' isimli gelin başlığıyla çekilen fotoğrafının 1971 yılında madeni 50 kuruşlara basılması da Anadolu kadınının değerlerini öne çıkaran öncü bir kültür elçisi olmasını ölümsüzleştiriyor. Böylece Eski çağlardan itibaren madeni paralar üzerine sadece tanrıça, kraliçe ve prenses portrelerinin basılma geleneğinin yanında dünyada ilk kez halktan bir kadının madeni para üzerinde yer alması hem dünya hem de Türkiye tarihine geçmiş oluyor.

Sabiha Tansuğ'un öncülük ettiği durumlar sadece yukarıda bahsedilenlerle sınırlı kalmıyor. Avrupa'da açtığı sergileri ve gezileri sırasında özellikle Viyana ve Paris'te bir kültür evi gibi işletilen kahvehanelerin etkisinde kalıyor. İstanbul'a döndüğünde kahvehane kültürünü yaşama geçirmek için Haliç'te daha önce Fransız Şair Pier Loti'nin yaşamış olduğu yeri 1964'te restore ettirip kahvehaneye dönüştürüyor. Böylece, Avrupa'da ilk defa 16. yüzyılda İs-

Madeni paramız üzerine Sabiha Tansuğ'un resminin basılması dünyada ve Türkiye'de bir ilk. Eski çağlardan 1971 yılına gelinceye dek dünyada sadece tanrıça, kraliçe ve prenses resimlerinin basılması geleneği vardı.

tanbul'da başlayan ve buradan Avrupa'ya yayılan kahvehane kültürü turizme kazandırılarak Pier Loti'nin anılarıyla birlikte yeniden yaşatılıyor. Buradan elde ettiği kazançla sergilerini açmaya, Anadolu kültürünü tanıtan turizm yazıları yazmaya ve koleksiyonunu Anadolu'ya yaptığı gezilerle zenginleştirmeye çalışan Sabiha Tansuğ, yurtiçinde ve yurtdışında 24'ten fazla sergi açıyor. Yirmiye aşkın sempozyuma katılıyor ve sunduğu bildirimler yayınlanıyor. Bunların yanı sıra "Sümbülname ve Türkmen Giyimi" ve "Anadolu Giyim Kültürü" isimli iki kitabı ve iki yüzü aşkın makalesi bulunmaktadır.

Yazılarında ve şiirlerinde Anadolu giyim kültürünü anlatırken okuyucuyu Anadolu'nun farklı köylerine götürerek giyim sembelleri üzerinden gelenek ve göreneklerine yer veriyor. Sabiha hanımın anlatımları Anadolu giyim kuşamı ve takılarında yer alan şaman izlerinden çiçek sevgisine maskeli halk oyunlarından hamam kültürüne dek uzanıyor. Çiçeklere olan sevgisini ve Anadolu'nun zengin kültürünü şu dizelerle dile getiriyor "... sadece şu üç beş çiçeğin peşine düşüp dolaşsak. Bir derviş gibi Doğu'dan başlayıp Batı'ya kadar, adım adım Anadolu'yu gezsek çiçeklerle ilgili

Sabiha Tansuğ, Fransız Şair Pier Loti'nin yaşamış olduğu yeri 1964'te restore ettirip kahvehaneye dönüştürüyor. Böylece, Avrupa'da ilk defa 16. yüzyılda İstanbul'da başlayan ve buradan Avrupa'ya yayılan kahvehane kültürü turizme kazandırılarak Pier Loti'nin anılarıyla birlikte yeniden yaşatılıyor.

dahi nice öyküler dinleriz kim bilir"¹. Her biri birbirinden güzel, Anadolu kadınlarının el emeği göz nuru olan eserlerin hikâyeleri yapıldıkları zamana, yere ve kullanan kişilerin yaşam şekillerine göre farklılık gösteriyor. Ancak Sabiha Tansuğ bu eserlerin sadece küçük bir bölümünü sergileyebiliyor. 2006 yılında oturduğu apartman dairesini kendi imkânlarıyla kendi adını verdiği küçük bir sanat evine dö-

1 Sabiha Tansuğ, 1988 Türklerde Çiçek Sevgisi ve "Sümbülname".

nüştürmesiyle, koleksiyonunun küçük bir bölümünü sergilemeye başlıyor, ama yeterli yer olmadığı için 4000' ten fazla eser halen depolarda.

Türk Halk Bilimi araştırma dalı ödülü ve onur belgesi, P.N. Boratav Halkbilimi ödülü ve Pen Dünya Kadın Yazarlar Derneği ödülü Sabiha Tansuğ'un ömrünü adadığı çalışmalarına verilen karşılıklardan sadece birkaç tanesi. Sabiha hanım bugünlerde halen büyük bir umutla koleksiyonunun iyi

korunarak sergilenebileceği ve birikimlerinin gelecek kuşaklara aktarılabilmesi için bir müzeyi hayal etmekte. Ona göre bu müze sanat yoluyla yaşamaya devam eden bitkilerin tanrıçasına ev sahipliği yapabilecek, kadınların söze ve yazıya dökülmeyen yaşantıları gelecek nesillere ulaştırabilecek. Dileriz Tanrıça Artemis gibi çok yakında özlemini duyduğu müzesine kavuşur ve daha nice kişilere ilham vermeye devam eder.

*Kozak yaylasında bir Türkmen gelini
Baştan ayağa Efes Tanrıçası Artemis gibi
İnançla, felsefeyle donatılır
Yirmi dört parçadan oluşur giysisi
Bunların hepsi kadınlık simgesi
Arkeoloji, etnoloji bu giyimde gizli
Kutupların Tanrıçası benzeri.*

Sabiha Tansuğ²

² SabihaTansuğ. 2006. "Bergamalı Türkmen gelini", Anadolu Giyim Kültürü.

Samed Behrenge'nin Dünyası

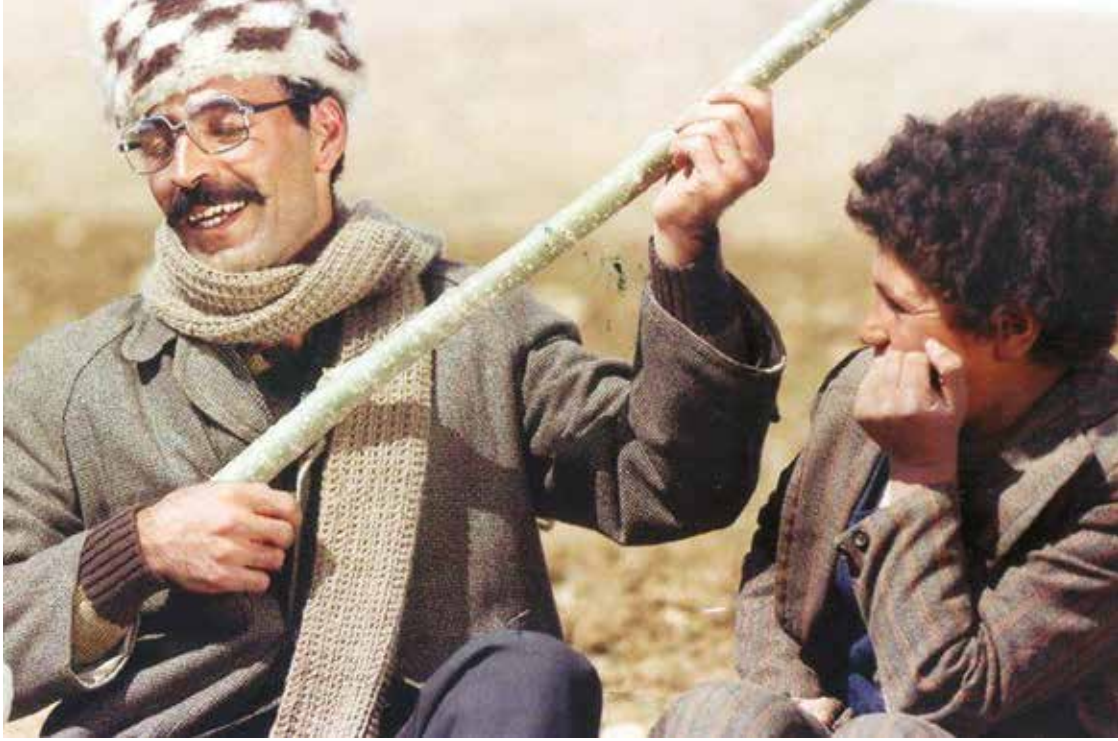
Yazı: Şule Gönülsüz

“Şimdi ölüm çok kolay uğrayabilir bana! Ama ben yaşayabildiğim sürece ölümü karşılamaya gitmemeliyim. Elbette, bir gün ölümle karşılaşsam – ki karşılaşacağım – önemli değil, önemli olan şu ki benim yaşamım veya ölümüm başkalarının yaşamını nasıl etkileyecek.” Bunlar Küçük Kara Balık'ın son düşünceleri. Dünyaca tanınan kitabı Küçük Kara Balık (Mâhî-yi Siyâh-i Kûçûlû) gibi Samed Behrenge'nin yaşamı da ölümü de başkalarının yaşamını etkilemeye devam ediyor.

Hani çok iyi bir sanatçıyı ve eserlerini geç keşfeder de, “ben bunu nasıl kaçır mışım?” diye hayıflanırsınız ya, Behrenge ile biraz geç yaşta tanışınca aynı şeyi hissedersiniz. Çocuk kitapları yazarlarının bir kısmı aslında sadece çocuklara değil her yaşa hitap

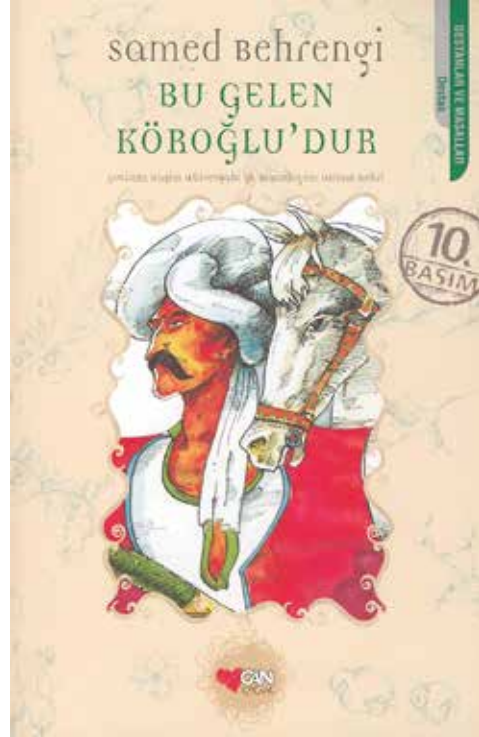
eder. Sadece bu yazarların kitaplarını çocukken okumaya başlamışsak daha şanslıyızdır ve aradan 20-30 yıl geçtikten sonra yeniden okumakta yarar vardır. Örneğin Antoine de Saint-Exupéry'nin Küçük Prensi'ni küçükken okuduğunuzda aslında tam olarak onu anlamazsınız, büyüdüğünüzde okumanız gerekir. José Mauro de Vasconcelos'un Şeker Portakalı da aynı biçimde... Kitapçılarda çocuk kitapları raflarında yer alan Rıfat Ilgaz veya Behiç Ak kitaplarını her yaşta okuyabilirsiniz, hatta okumalısınız. Bu kitapları çocuğunuza veya kendinize okurken insan doğası ve yaşamın gerçekliğini çocuklara anlatılan biçimiyle, yazarın hayal gücüyle, kendi çocukluğunuz ve bugününüzle aynı anda anlayıp anlamlandırma şansınız olur, bu da güzel bir şeydir.

Samed Behrenge Azeri asıllı İranlı öğretmen, çocuk kitapları ve halk masalları yazarı, derleyicisi, araştırmacı

ve çevirmendir. 1939'da Tebriz'de dünyaya gelir. Yoksul bir ailenin çocuğudur, iki erkek, üç kız kardeşi vardır. Babası mevsimlik işçi, annesi ev hanımı ve temizlik işçisi. 1957'de öğretmenlik okulunu birincilikle bitirir ve 18 yaşında köylerde öğretmenliğe başlar. Azeri halkın çoğunlukta bulunduğu çok yoksul köylerdir bunlar.

"Ben bilmek istiyorum, hayat gerçekten bir avuç yerde durmadan dönüp durmak, sonra da yaşlanıp ölüp gitmek mi yoksa bu dünyada başka türlü yaşamak da mümkün mü?" diye düşünen ve yaşadığı dereyi, ailesini, arkadaşlarını bırakarak denize ulaşmak için büyük bir yolculuğa çıkan Küçük Kara Balık gibiydi Behrengi. O da köyleri gezdi, bir taraftan öğretmenlik yaptı bir taraftan da araştırmaya ve üretmeye başladı. Köylerde masalları, halk hikâyelerini topladı, derledi, yazarlık sevdası oldu.

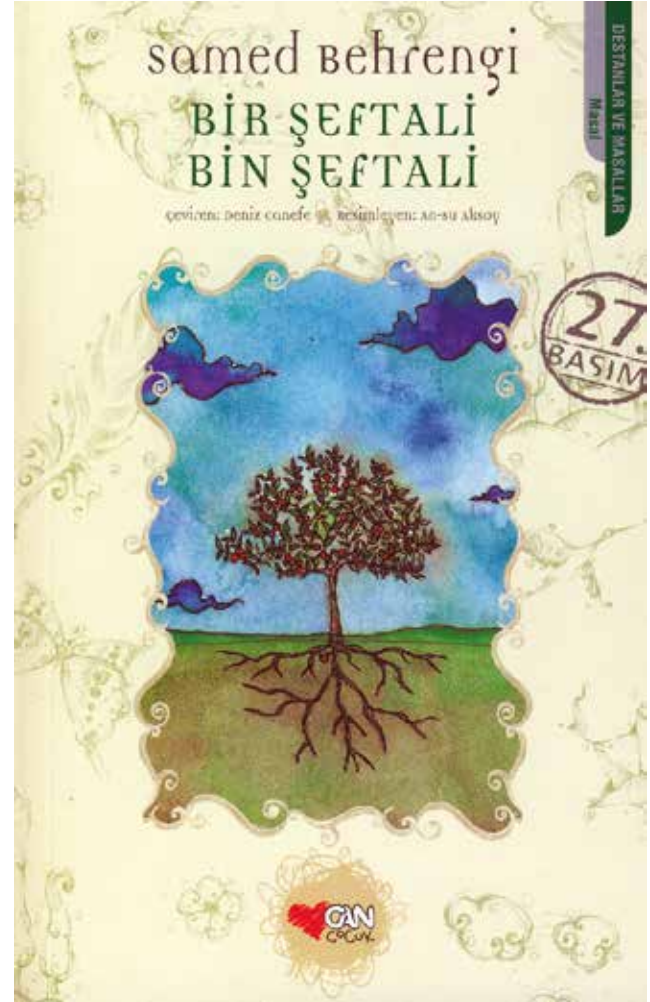

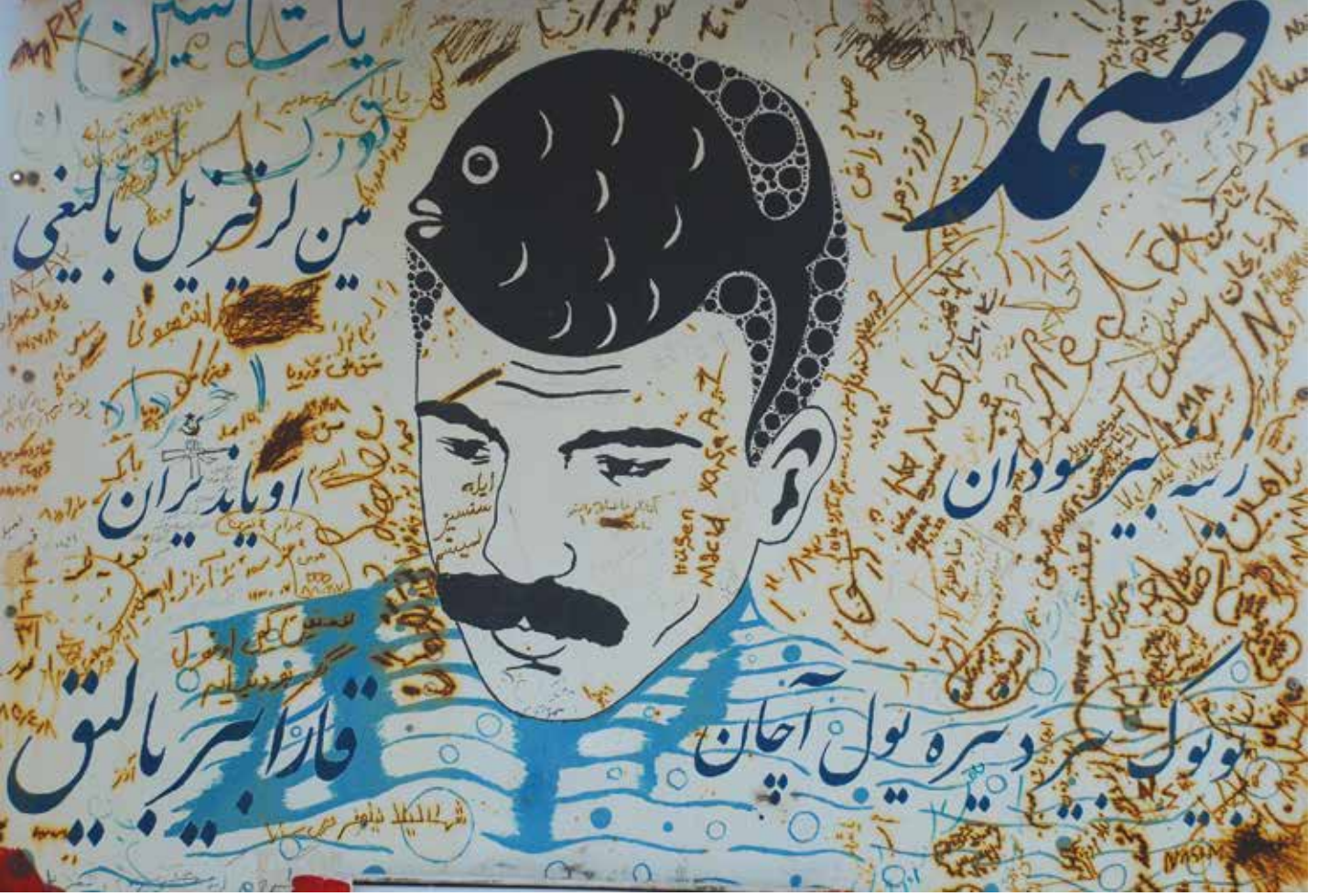
“Siz biraz fazla düşünöyorsunuz.” demiş Küçük Kara Balık. “Durmadan düşünmenin yararı yok. İlerlemek istiyorsak harekete geçmeliyiz.” Samed Behrengi de aynısını yaptı, harekete geçti, daha doğrusu hiç durmadı. Öğretmenliğin yanı sıra Tebriz Üniversitesi’nde İngiliz Edebiyatı bölümünün gece derslerine devam etti. 1962’de üniversiteden mezun oldu. Artık Azerice, Farsça dışında İngilizce de düşünmeye, yazmaya ve üretmeye başladı. Azerice ve İngilizceden Farsçaya, Farsçadan Azericeye çeviriler yaptı. İlk Azeri dili alfabe kitabını hazırladı. Derlediği Azeri masallarını Farsçaya çevirdi ve bunlar 1965 ve 1968’de iki cilt olarak yayınladı. Dönemin çeşitli gazete ve dergilerinde Azerbaycan folkloru ve İran eğitim sistemi üzerine çeşitli yazılar yazdı. Önemli yazarların Farsça eserlerini Azericeye çevirdi ancak bunların yayınlanmasına izin verilmedi. Hikâye ve masalları 1968’de trajik ölümünden yıllar sonra Azerice olarak da yayımlandı. İran Şahı Muhammed Rıza Pehlevi dönemindeki “Batılılaşma” çabaları, Şahın kurduğu baskı rejimi muhalif seslerin artmasına neden oldu. İşin ilginç Behrengi hem yaşadığı Şah döneminde hem de 1979’daki İslam Devrimi sonrasında muhalif kabul edilmiş ve çoğu zaman yasaklı yazarlar arasında yer almıştı.

Samed Behrengi eğitim sistemindeki aksaklıklara çeşitli çözüm yolları önermişti. O dönemde İran'daki eğitim sisteminde yoğun bir Batı ve Amerikan etkisi vardı. Çoğu bu kültürleri yansıtan çeviri kitaplardı. Behrengi okul kitaplarında geçen hot-dog (sosisli sandviç) veya beyzbolu çocuklara açıklamak yerine kendi kültürlerinden örneklerin yer alması gerektiğini savunuyordu. Özellikle Azeri köylerindeki yoksul çocuklar, üzeri örtülü masalarda sandalye üzerinde yemeklerini yemiyorlar, yer sofrasında çoğu zaman ortadaki tek kaptan karınlarını doyuruyorlardı. Ders-te okunan kitapta, annesi oğlunun saçını tarıyordu ama köyde saç fırçası yoktu ve erkek çocukların saçları da taranmazdı. Çocukların yaşamları ve okul kitapları arasında büyük farklar vardı. Behrengi'ye göre okul kitapları varlıklı veya orta sınıf şehirli ve Farsça konuşan kişiler tarafından ve kendileri gibi insanlar düşünülerek yazılmıştı. Oysa köylerde hayat çok

farklıydı. Kimi zaman takma adla yazdığı yazılarda bu uçurumu açıklamaya çalıştı, deneyimli öğretmenlerin kendi kültürel öğelerini kullanarak ders kitapları yazmaları, okul kitaplarının hem Azerice ve hem Farsça olması, öğretmenlerin daha iyi eğitilmeleri gibi eğitim kalitesinin artırılması için çeşitli çareler önerdi. Yazdığı makalelerle uzak köylerdeki Azeri çocukların sesini başkente duyurdu. Eğitim Bakanlığına çağrıldı, Tahran'da kendisine köy okulunda aldığından çok daha yüksek maaşlı bir pozisyon da teklif edildi. Ancak Tahran'da geçirdiği birkaç günde hiç rahat edemedi, büyük şehrin kirli havası ve oradaki siyasi iklim ona göre değildi. Öğretmenlik yaptığı köye, öğrencilerine, kendi araştırma ve yazı dünyasına geri döndü. İlk çocuk kitabı Ulduz ve Kargalar (Ulduz u Kelâghâ) 1966'da yayınlanır. Ona dünyaca ün getiren Küçük Kara Balık ise ölümünden sonra... Bu kitap ve kitabın Farşid Mesghali tarafından yapılan illüstrasyonları

Hani çok iyi bir sanatçıyı ve eserlerini geç keşfeder de, "ben bunu nasıl kaçırmışım?" diye hayıflanırsınız ya, Behrengi ile biraz geç yaşta tanışınca aynı şeyi hissedersiniz. Çocuk kitapları yazarlarının bir kısmı aslında sadece çocuklara değil her yaşa hitap eder. Sadece bu yazarların kitaplarını çocukken okumaya başlamışsak daha şanslıyızdır ve aradan 20-30 yıl geçtikten sonra yeniden okumakta yarar vardır.

1974'te çocuk edebiyatının Nobel'i sayılan Hans Christian Andersen Ödülünü de alan Küçük Kara Balık, kısa sürede çok fazla dile çevrilir ve dünyada en sevilen çocuk kitapları arasında yer alır.

Küçük Kara Balık Türkiye'de ilk kez 1975'te Hale Kuntay çevirisiyle Arkadaş Kitaplar Çocuk Dizisi'nde yayınlanır. Kitabı ressam Mehmet Sönmez resimlemiştir. Orijinalindeki resimler kadar Mehmet Sönmez'in illüstrasyonları da çok beğenilmiş, o da Farşid Mesghali gibi illüstrasyon ödülleri kazanmıştır. Küçük Kara Balık o kadar sevilir ki farklı yayınevleri tarafından tekrar tekrar Türkçeye çevrilip sürekli yeni baskıları yapılır.

1969'da Bologna ve Bratislava çocuk kitapları fuarlarında ödüller kazanır. 1974'te çocuk edebiyatının Nobel'i sayılan Hans Christian Andersen Ödülünü de alan Küçük Kara Balık, kısa sürede çok fazla dile çevrilir ve dünyada en sevilen çocuk kitapları arasında yer alır.

Küçük Kara Balık Türkiye'de ilk kez 1975'te Hale Kuntay çevirisiyle Arkadaş Kitaplar Çocuk Dizisi'nde yayınlanır. Kitabı ressam Mehmet Sönmez resimlemiştir. Orijinalindeki resimler kadar Mehmet Sönmez'in illüstrasyonları da çok beğenilmiş, o da Farşid Mesghali gibi illüstrasyon ödülleri kazanmıştır. Küçük Kara Balık o kadar sevilir ki farklı yayınevleri tarafından tekrar tekrar Türkçeye çevrilip sürekli yeni baskıları yapılır. Samed Behrengi'nin Türkçede yayınlanan diğer kitapları arasında Bir Şeftali Bin Şeftali, Bu Gelen Köroğlu'dur, Pancarcı Çocuk, Püsküllü Deve, Ulduz ve Kargalar, Ulduz ve Konuşan Bebek ve Sevgi Masalı sayılabilir.

Behrengi'nin eserlerindeki kahramanlar zorluklarla karşılaşır ve hemen hepsi bu oldukları durumu değiştirmeye çalışır. Yazar hikâyelerinde daima cesaretin, mücadeledenin ve yeniliğe açık olmanın önemini vurgular. Dili sadedir, karakter ve mekân betimlemeleri azdır. Konuşma diliyle yazdığından okunması da anlatılması da kolaydır. Hikâyelerinde simgeler, alegori ve çağrışımlardan yararlanarak ülke ve yaşadığı toplumun gerçeklerini anlatmıştır. Karakterler çok doğaldır, Behrengi doğayı da çok iyi tanır. Örneğin Bir Şeftali Bin Şeftali adlı hikâyesinde çekirdekten şeftali yetiştirmeye çalışan iki yoksul çocuğun çabalarını ve köy ağasıyla olan mücadeleyi anlatırken bir

yandan da çekirdeğin nasıl şeftali ağacına dönüştüğünü, nasıl meyve verdiğini (ya da vermediğini) son derece canlı ve gerçekçi biçimde okuyucuya aktarır. Bir çocuğa veya bilmeyene tohumdan bir bitkinin nasıl büyüdüğünü ayrıntılı olarak bu hikâye aracılığıyla öğretebilirsiniz.

Samed Behrengi 1968'de Aras Irmağı'nın kıyısında ölü olarak bulunmuş ve ölüm nedeni hâlâ kesin olarak bilinmemektedir. Behrengi'nin dünyası hüznüldür ama bir o kadar da umutlu. Eserlerinde cesareti, yeniliği ve vazgeçmemeyi savunmuştur. Hem baskıcı Şah döneminde hem de mollalar rejiminde Behrengi'nin masal ve hikâyelerinde yer alan eşitlik ve kardeşlik hayallerinden korkulmuştur. Bu hükümler tarih sahnesinden silindiler veya silinecekler ama Behrengi'nin eserleri çocuklar ve büyükler tarafından okunmaya devam edecek.

Kaynaklar:

- Ertan, Gamze Gizem, "Samed-i Behrengi'nin Hikâyeciliği ve İran Çocuk Edebiyatındaki Yeri", Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 26/2011, s.163-171.

(<http://dergisosyalbil.selcuk.edu.tr/susbed/article/viewFile/160/144>)

- Hanson, B. (1983). The "Westoxication" of Iran: Depictions and Reactions of Behrengi, Âl-e Ahmad, and Shari'ati. International Journal of Middle East Studies, 15(1), 1-23.

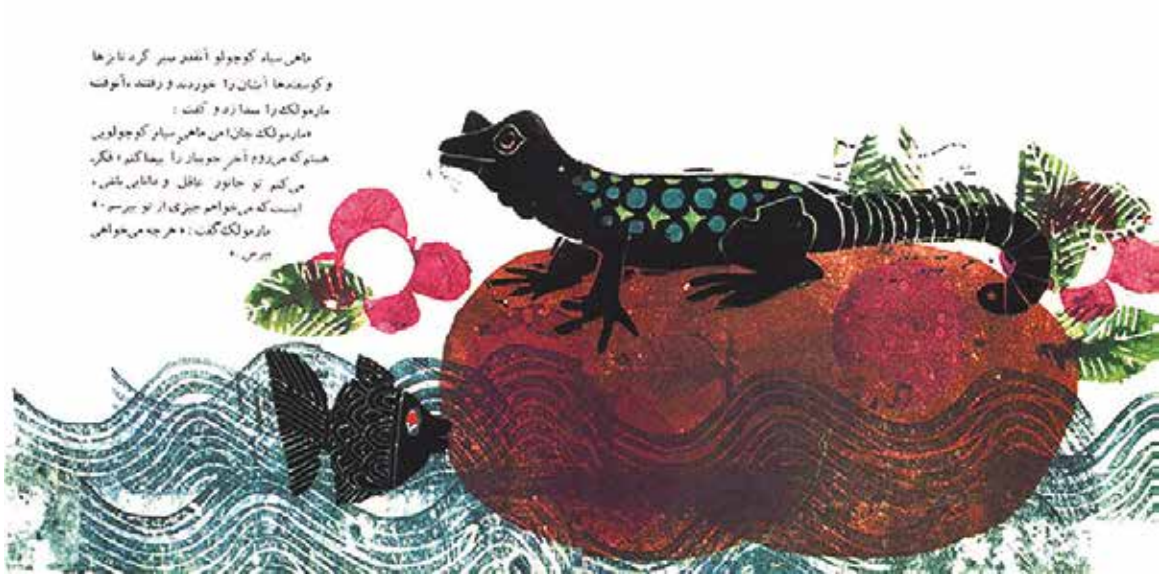
(https://www.jstor.org/stable/162924?seq=3#page_scan_tab_contents)

- M. Hussein Fereshteh, International Rural Education Teachers and Literary Critics: Samad Behrengi's Life, Thoughts, and Profession, 1992.

(<http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED364542.pdf>)

- <http://www.egetelgraf.com/denize-ulasmaya-calisan-bir-kucuk-kara-balik-samed-behrengi-3/>

“Şimdi ölüm çok kolay uğrayabilir bana!
Ama ben yaşayabildiğim sürece ölümü
karşılamaya gitmemeliyim. Elbette, bir gün
ölümle karşılaşsam – ki karşılaşacağım –
önemli değil, önemli olan şu ki benim
yaşamım veya ölümüm başkalarının
yaşamını nasıl etkileyecek.” Bunlar Küçük
Kara Balık’ın son düşünceleri.

“Ben bilmek istiyorum, hayat gerçekten bir
avuç yerde durmadan dönüp durmak, sonra
da yaşlanıp ölüp gitmek mi yoksa bu dünyada
başka türlü yaşamak da mümkün mü?” diye
düşünen ve yaşadığı dereyi, ailesini,
arkadaşlarını
bırakarak denize ulaşmak için büyük bir
yolculuğa çıkan Küçük Kara Balık gibiydi
Behrenji.

Güne Kahve İle Başlamayı Seviyorsanız En Doğru Yerdесiniz Kosta Rika

Yazı: Özgül Özdemir

Bir ülke düşünün ki dünyanın en mutlu vatandaşlarına ev sahipliği etsin, ordusu olmasın.

Dört buçuk milyon vatandaşı olan bu ülkenin yaşam ortalaması 79 olsun, yeni anne olan kadınlar için ise bebeği oldu yerine ışık saçtı anlamına gelen *ella dio a luz* gibi bir cümleleri olsun.

Dünyanın biyolojik çeşitliliğinin %5'ine sahiplik eden bu ülke, kelebek çeşitliliği (dünya kelebeklerinin %10'u), aktif yanardağları, ekoloji ormanları ile doğa severler için yeryüzünün saklı kalmış cennet köşelerinden biri olsun. Bu yazının konusu olarak kaleme aldığım ülke, Kosta Rika. İspanyolcadan çevrildiğinde mealen zengin sahiller

anlamını geliyor *Costa Rica*. 1.300 kilometreyi bulan sahil şeridi ile de bu ismi tamı tamına hak ediyor.

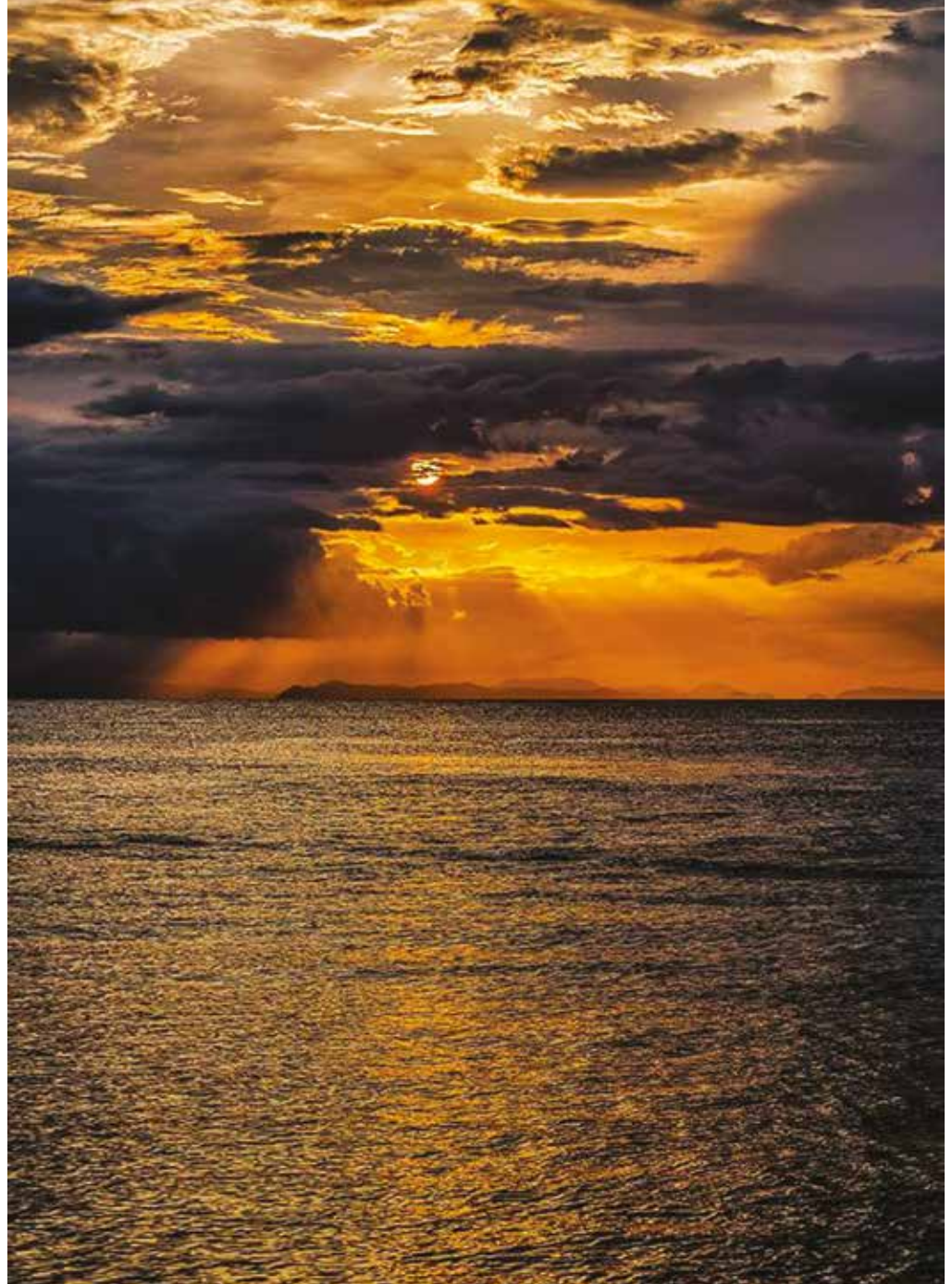
Benim bu güzel ülke ile tanışıklığım Kosta Rika'nın başkenti olan San Jose'de Üniversite de Costa Rica üniversitesinin ev sahipliğinde düzenlenen "Siyahlığın Anlamı" (*El significado de la negritud II*) konferansında tebliğ sunmama gerçekleşti. Bu yazıyı da orada kaldığım süre boyunca gözlemlediklerimden oluşturacağım.

Kosta Rika'ya gitmek isteyenlere öncelikli olarak verilebilecek güzel haber Türkiye vatandaşlarından vize istenmiyor olması. Ancak Türkiye'nin hiçbir yerinden Kosta Rika'ya direkt uçuş olmadığını da hemen ekleyelim. Hatta tek aktarma ile yapılan uçuşlar da sayılı ve görece pahalı. Benim izlediğim güzergâh Londra üzerinden

Houston'a gitmek, oradan da San Jose'ye uçmak oldu. Bu şekilde bulduğum biletin maliyeti ise 1.000 Amerikan Dolarına denk düştü.

Kosta Rika, Orta Amerika'da küçük mü küçük bir ülke; güneydoğusunda Panama, kuzeyinde Nikaragua, batı yakasında Pasifik Okyanusu doğu yakasında ise Karayip Denizi ile çevrili. İspanyollar tarafından uzun yıllar koloni edildiği için konuştukları dil İspanyolca, resmi dinleri ise Hristiyanlığın Katolik mezhebi. Tamamı beyaz olarak düşünülen ülkenin ise Karayip kıyısında yer alan Limon isimli şehrinin sakinleri arasında çoğunluğu Afro-Kostarikalıları teşkil ediyor, sonra Çinliler ve İtalyanlar takip ediyor bu sıralamayı. 1948 yılında bağımsızlığına kavuşan ülke aynı yıl ordusunu da lağvetmeyi başarmış ender ülkelerden bir tanesi. Orduya ayrılan bütçenin sağlık ve eğitime aktarılması kararını da vurgulamak gerek tabii!

Tropik iklimin hüküm sürdüğü ülkede birçok minör iklimler mevcutken iki ana dönemden bahsetmek elzem çünkü seçtiğiniz mevsime göre tatilinizin kalitesi değişecektir. Aralık ayından başlayarak Nisan'ı içine alan döneme kuru sezon (*dry season*) ülke sakinleri için ise yaz olarak anılırken Mayıs'tan Kasım'a kadar geçen dönem yağmurlu sezon (*rainy season*) olarak ya da kış olarak tanımlanıyor. Yağmurlu sezon Atlantik'deki fırtına dönemine denk geldiği için yağmurun düşmediği gün bulmak neredeyse imkânsız. Bu yüzden turistlerce tercih edilen dönem daha çok kuru sezon olan yaz dönemi. Benim ziyaretimde bu döneme denk geldiği notunu düştükten sonra iklimlerin ne kadar değişken olduğuna dair küçük bir uyarıda bulunmak istiyorum. Başkent San Jose'de kapalı ayakkabılar giymeden ve ince bir yağmurluk ya da ceket almadan üşürken, otobüs ile üç saat uzaklıktaki Manuel Antonia'da

kıscak şortlarla bile yanabiliyorsunuz. Kendinizi bir anda Ankara'dan Antalya'ya düşmüş gibi bulabilirsiniz yani.

Ülkeye dair bu genel çerçeveyi çizdikten sonra yazının kalan kısmında ziyaret etme şansını bulduğum yerlere dair alt başlıklar vererek devam edeceğim. Bu yüzden de ülke popülasyonunun dörtte birinin mesken olduğu San Jose ile başlayacağım.

San Jose

İstanbul Atatürk Havalimanı'ndan başlayan yolculuğum San Jose'deki Juan Santamaria Havaalanı'nda toplamda 20 saate yakın bir yolculuktan sonra son buldu! Türkiye'den ve tek başına gelen bir kadın olarak, biraz garip bakışlara maruz kalsam da ülkeye girişimi sıcak karşıladılar. Yalnız ülkeye ayak bastı parası olarak 15 dolar gibi bir meblağ ödemeniz mecburi. Ben davetlisi olduğum sempozyumdan aldığım tavsiye üzerine hava alanı içinde yanımda getirdiğim Amerikan Dolarlarını ülkenin para birimi olan "colon"a çevirdikten sonra hayatımda kaldığım en güzel yer olan otelime doğru taksiye atladım.

Hotel Aranjuez, San Jose'de zaman geçirmeyi planlayanların muhakkak kalması gereken bir yer. Şehir merkezine yürüyüş mesafesinde olduğu gibi, müthiş kahvaltı servisi ve kendine has ekolojik dizaynı ile içini ısıtamayacak müşterisi olamaz

diye düşünüyorum. Kahvaltı için servis ettikleri mango, ananas ve muzların tadı enfes! Benim en çok sevdiğim meyve ise *carambola* isimli yıldız meyve oldu, ekşiye benim gibi düşkünler sanıyorum benimle aynı kanaate varacaktır. Güne kahve ile başlamayı sevenler için ise Kosta Rika en doğru ülke! Çoğumuzun malum olduğu üzere kahve ülke ekonomisinin bel kemiği.

Dört gün süren konferanstan kalan vakitlerde, şehir merkezindeki müzelerde kendimizi bulduk. Birçoğu merkezde toplandığı için müzeleri gezmek için bir gününüzü ayırmak yetecektir. *Plaza de la cultura* isimli yapı içinde bulunan *Museo del Oro Precolombiano*'yu (Kolumb-Öncesi Altın Müzesi) ve *Museo Numismático*'yu (Ulusal Madeni Para Müzesi) kahvaltınızdan sonra gezebilirsiniz. Müze gezinizden sonra mutlaka *Teatro Nacional de Costa Rica* (Kosta Rika Ulusal Tiyatro) binasını ziyaret edin. Müzelerden çıktıktan sonra benim gibi dondurma sevenlerden-
seniz hindistancevizi aromalı dondurmayı muhakkak denemelisiniz, ben meyveli dondurmadan şaşmam diyorsanız da envaiçeşit tropik meyveli dondurma seçeneğiniz mevcut. Öğle yemeğimizi *sodas* isimli küçük restoranlarda beyaz pirinç, siyah fasulye, bol kişnişli salata, *plantain* (bir tür muz) ve balık, tavuk, biftek ya da domuz eti seçkisinden biri ile servis ettikleri *casado* ismini verdikleri yemeği tercih ettik. Ayrıca yanlarında patates yerine kök bir bitki olan *cassava* isimli bitkiyi kızartmış olarak ikram ediyorlar, patates yerine bence bunu tercih etmelisiniz. Karides ile birlikte benim yemeyi en çok tercih ettiğim yemek oldu. Yanında alkollü içeceği ya da limonata suyu ile satın aldığınız bu çok büyük porsiyonlu yemek için altı - yedi Amerikan Doları ödememiz kâfi. Yemeğin yanında yerlilerin genelde

Anne Frank Heykeli

içmeyi tercih ettikleri *Imperial* markalı bira ya da ya da bol naneli limonata oluyor. Öğle yemeklerini lokal yerlerde yerken akşam yemekleri için akademisyenleriyle bir araya gelerek şehrin en güzel restoranlarında yemek yedik. En iyilerden biri arasında Türkiye'den göç ederek Akdeniz mutfağını ülkeye tanıtan iki harika insan var desem kulağınıza garip gelir mi? Evet orada da Türkiyeliler ama Avrupa'da görmeye alışık olduğumuz dönerci ve kebabçılardan tamamen farklı. Memleket özlemi içine düşerseniz *Sofia Mediteranoe*'ye gittiğinizde mekânın işletmecileri ve aynı zamanda aşçıları olan Mehmet ve Hasan'ın Sirtaki dansını izleyip çok çeşitli ve lezzetli yemeklerin ardından baklava yiyebilirsiniz.

Manuel Antonio

San Jose'den sonraki rotam ise Pasifik okyanusu kıyısında yer alan ve içinde Manuel Antonio Ulusal Park'ını barındıran Manuel Antonio oldu. Güzelim plajları ve zengin doğal yaşam alanları ile turistlerin mutlak uğrak yerlerinden biri olduğu için oldukça kalabalık, özellikle sörf yapmak isteyenlerin uğrak yeri. Dalgalardan dolayı yüzmenin neredeyse imkânsız olduğu sahil şeridi moralinizi bozmasın parkın içinde uzunca bir yürüyüşten sonra sizi sakin bir okyanus bekliyor olacak! Bu sebeple siz, siz olun mayonuzu çantanıza koymayı ihmal etmeyin. Parkın içinde envaiçeşit hayvan ve bitki ile karşılaşacaksınız, en meşhur olanı ise beyaz yüzlü maymunlar. Çantanızda muz görürlerse almak için hiç tereddüt etmeyeceklerdir. Bu arada tüm bu doğal alanlara giriş ücretli olup, bu ücretler de turistler düşünülerek şekillendirildiği ve ülke gelir kaynağının birçoğunu teşkil ettiği için küçük meblağlar değil. Manuel Antonio Ulusal Parkı için kişi başı 16 Amerikan Doları ödemeniz gerektiğini hatırlatalım. Manuel Antonio'da kalmayı planlıyorsanız muhakkak mütevazi yatlarla çıkılan turlara katılın, rehber (İngilizce ve İspanyolca olarak) ve yemek servisi eşliğinde çıktığınız bu tur ayrıca verdikleri eslerle Pasifik'in farklı yerlerinde yüzebilmeniz de vesile oluyor. Bu arada plajda güneşlenip Hindistan cevizinin suyunu içerken yanınıza yaklaşan yerlilerin satmak istedikleri çömlöklere yüz çevirmeyin derim, sıkı bir pazarlıktan sonra Kosta Rika gezinizden otantik bir yadigar edinebilirsiniz.

Limon

Son durağım ise Karayipler'deki Limon şehri oldu. Limon için söylenebilecek çok şey var. Yukarıda da değindiğim gibi burada yaşayanların çoğunluğunu Afro-Kostarikalılar oluşturuyor. 1870'lerde üretilen kahvenin San Jose'den Limon'a transferini kolaylaştırmak için yapılması planlanan tren yolu için Jamaika'dan iş gücü olarak getirilen bu insanlar, maalesef bugün ülkenin sosyo-ekonomik marjin-

Ülkede Türkiye'ye dair en popüler tema ise pembe dizilerimiz, ardından da futbol. Hemen her girdiğiniz kitapçıda Orhan Pamuk'un kitaplarına rastlamak da mümkün.

Manyok (cassava, yuca) ve plantain kızartmaları

lerinde yaşamaya itilmiş durumdalar. Jamaikalıların yanı sıra İtalyan ve Çinlilere de ev sahipliği yapan şehir, yemek kültürü, yaşam şekli ve hatta konuşulan diller ile ülkenin diğer kısımlarından oldukça farklı. Yemeklerde bol bol Hindistan cevizi kullanıyorlar mesela. Calipso adını verdikleri müziği de dinlemelisiniz. Benim favorim Walter Ferguson'ın *Carolyn* şarkısı oldu. Manuel Antonio gibi turistlerin akın ettiği yerlerden kaçınmak istiyorsanız buradaki durağınız şehrin yakınlarındaki Cahuita isimli ufak kasaba olmalı. Henüz çok fazla turist tarafından keşfedilmediği için konaklama seçeneğimiz de çok fazla değil, yalnız kiliselerin manastırlarında uygun fiyatlara kalabilmek gibi güzel bir opsiyonunuz var. Ayrıca ABD'deki ilk önemli siyah hareketini örgütleyen Marcus Garvey'in Limon'da yaşadığı ve bugün ziyarete açık olan evini görmeyi de ihmal etmeyin derim. Eğer tarih okumayı seviyorsanız, sizi, daha önce haberdar olmadığınız bir okuma yolculuğuna teşvik edeceğinizi düşünüyorum, en azından benim için öyle oldu.

Kosta Rika kanaatimce Orta Amerika'ya seyahat etmek isteyenlerin ilk tercihlerinden biri olmalı. Doğasıyla, insanların sıcakkanlılığıyla, sizi kendisine hayran bırakacak. Neredeyse hiç kimseye sigara içerken rast gelmediğim, sabahları insanların spor yapmak için sokakları doldurduğu güzel bir ülke. Ülkede Türkiye'ye dair en popüler tema ise pembe dizilerimiz, hemen ardından da futbol. Hemen her girdiğiniz kitapçıda Orhan Pamuk'un kitaplarına rastlamak da mümkün. Kosta Rika birçok güzellik barındırmasına rağmen tüm dertlerden azade değil. Konferansların gerçekleştiği üniversitenin tarih bölümü başkanı Prof. Rina Cáceres Gomez'a göre kadınların büyük kısmı hâlâ ataerkil düzenin dayatmalarından mağdur oluyor. Afro-Kostrarikalılar ise birçok alanda açık bir şekilde ayrımcılığa uğruyor. Yine de ümitvâr olan hem akademisyenlerin hem de politikacıların bir araya gelerek tüm bu sorunlara dair kafa yorması. Şehrin meydanında gördüğümde beni şaşırtan Anne Frank heykeli bu açıklı-

Dalida

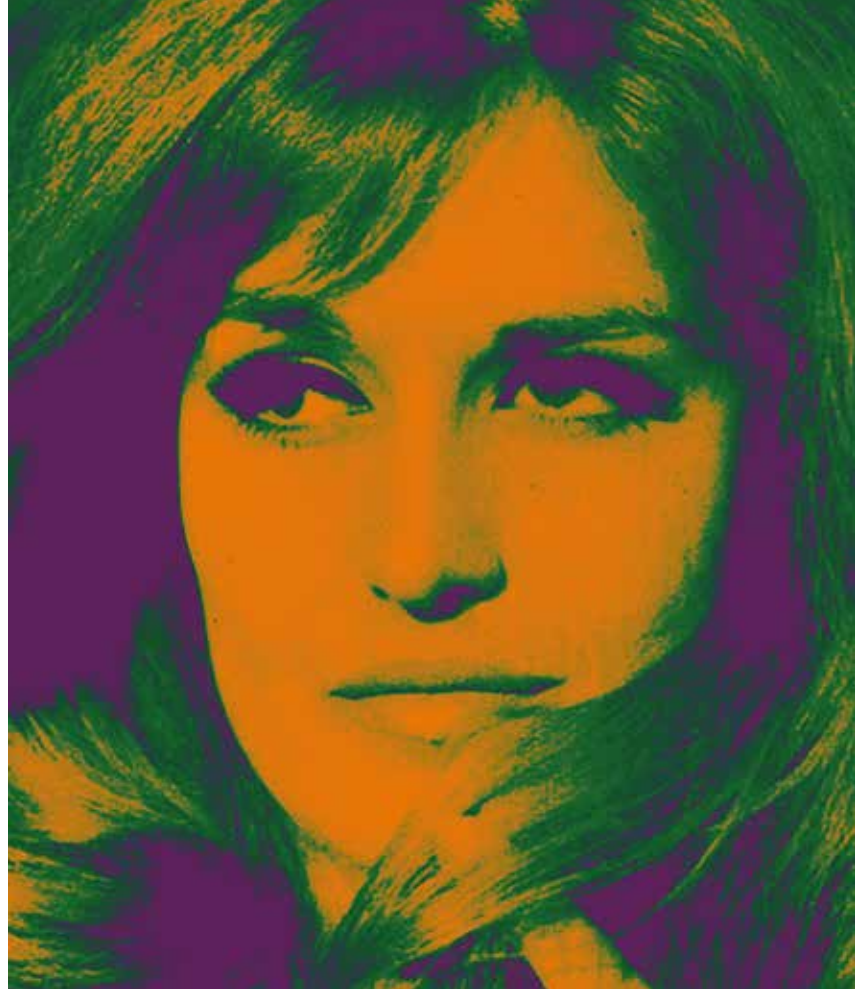
Vadinin Çiçeği

Yazı: Sevda Kaynar

1960'lar, 70'ler ve 80'ler dendiğinde bir önceki nesli hatırlayanların kafasında canlanan görüntülere bir de muhteşem bir kadın sesi eşlik eder. Dalida'nın sesidir bu. Nice aşklara, nice ayrılıklara, nice vedalara ve hayatın tüm olaylarına o ses bir nostalji ezgisi gibi katılır, nice hatırayı canlandırıp hüznüleri, sevinçleri yeniden ve yeniden yaşatır. Peki, kimdir bu kadın? Kimdir bu efsanevi sesin sahibi? Gelin milyonların kalbine sesiyle taht kuran ama acılı kaderine bir set bile koyamayan bu kadının yaşamına göz atalım ve onun hatırasını bir kez daha analım. Atilla Dorsay Dalida ile ilgili bir yazısında der ki "Dalida... Bizim kuşaklar için nasıl büyülü bir isim, ne talihsiz bir kadın..." Şöhretin, paranın, güzelliğin mutluluk için yeterli olmadığını anlatır onun hikâyesi. Yaşadığı acıların yoğun bir bileşimidir onun buğulu sesi.

Dalida 1933 yılında İtalyan bir ailenin çocuğu olarak Kahire'de dünyaya geldi. Adını Yolanda koydular. Babası Kahire Operası'nın baş viyolonistiydi ve müzik en çok da bu nedenle Dalida'nın hayat yolunu belirledi. Ama önce terzi olan annesinin izinden gidip moda yöneldi. Modacı olmak istemesinin temelinde mutlaka güzelliğinin de rolü vardı. 1950 yılında Miss Ondine isimli güzellik yarışmasına katıldı. Birinci oldu. Mankenlik hayatı böyle başladı. Sonra Miss Egypt güzellik yarışmasında yine birinci seçildi. Fakat bu onun moda ile ilgisinin de kesilmesi demekti bir anlamda. Yarışma sırasında Dalida'nın farklı güzelliğinden etkilenen Fransız yönetmen Marc de Gastyne, ona kariyerini Fransa'nın başkenti Paris'te sürdürmesini önerdi. Dalida 23 yaşındaydı; Kahire büyülüydü, masalların kentiydi ama Paris ona dünyanın kapılarını açacaktı. Paris bütün yeniliklerin, dünyayı etkileyen tüm akımların kentiydi bir bakıma.

ŞÖHRETİN
ENGELLEYEMEDİĞİ BİR
KADERİN SİMGESİ
DALİDA: İSMİNİN
ANLAMI VADİNİN
ÇİÇEĞİ

23 yaşındaki Dalida, ailesini ve Mısır'ı bırakıp Paris'e yerleşti. Önceliği sinema idi. Ama beklediği olmadı. O zaman gerçek yeteneğine başvurdu. Sesine ve babasından aldığı müzik yeteneğine... Müzik dersleri almaya başladı. Bu dönemde yapımcı ve müzisyen Lucien Morisse ve Eddie Barclay ile tanışması ona müzik dünyasının kapılarını araladı. İlk plağı o kadar da başarılı olmamıştı. Ama ikinci plağıyla büyük başarı yakaladı. Bambino isimli 45'lik herkesin dilindeydi.

24 yaşında artık adı kulaktan kulağa yayılıyordu.

OLYMPIA'DA İLK KONSER: VADİNİN ÇİÇEĞİ SESİYLE DE BİR ŞAHESER!

1956 yılı Dalida için şöhretini doruklara taşıyan bir konserle başlar. Olympia'da Dalida ilk konserini veriyordu. Bu gizemli ve büyülü ses milyonların hayatına böylece giriyordu artık. Daha sonra yarım düzine kadar dilde (Fransızca,

İtalyanca, İspanyolca, Arapça, İbranice) toplam 2000 şarkı söyledi. Atilla Dorsay der ki: "Böyle bir kadını tanımak bizim kuşaklar için bir mutluluktur. Plaklarını koşa koşa alır, radyoda ona kulak verir, bize de gelip konser vermesini umut ederdik." 1970'lerde ülkemize gelen Dalida bu tutkulu gençlerin hit şarkıcısı olmuştu bir bakıma. Harika konserler, o müthiş ses birbirinden ünlü şarkılar Dalida adıyla özdeşleşiyordu çünkü. Bambino, Aimee-moi, Histoire d'un Amour, Gigi L' Amorososo, Besame Mucho... Aynı zamanda çok farklı sanatçıların meşhur ettiği parçalar da... Leo Ferre'den Avec le Temps, Serge Lama'dan Je Suis Malade, Sonny ve Cher'den Bang Bang, Moody Blues'dan Nights in White Satin... Bunların önemli bölümü Türkçe de söylenmişti. Belki en unutulmazı Parole Parole idi. Ki Ajda Pekkan'ın dilinde Palavra Palavra olmuştu, hatırlarsınız.

Arka arkaya single'lar piyasaya çıkartan şarkıcı 1958-1960

yılları arasında turnelerle, Fransa, Mısır, ABD, İtalya'yı dolaştı. Ardından Hong Kong ve Vietnam'a kadar gitti. Şöhret artık onun yaşamının kolay çıkılan basamaklarıydı. Dünya onu tanıyor, onun sesiyle dans ediyor, hayaller kuruyor, rüyalar görüyordu. Ya aşk hayatı? Ne yazık ki ona mutluluktan çok ıstırap veren ilişkilerdeki ilk perde tam da bu noktada açılıyordu.

1961'de uzun zamandır birlikte olduğu Lucien Morisse ile evlendi. Aynı yıl oyuncu Jean Sobieski ile yaşadığı aşk hayatının dönüm noktalarından biri oldu. İlk önce eşinden boşanan Dalida, kısa bir süre sonra kalbini çalan yeni aşkıyla da yollarını ayırdı ve yeniden kariyerine odaklandı. Ancak 1966 yılında İtalyan şarkıcı Luigi Tenco ile tanışması ikisi için de felaketlerin başlangıcı oldu.

KADER KAPIYI HÜZÜNLERLE ÇALİYOR.

22 Ekim 1970 tarihli Hayat Dergisi'nde onun hakkında çıkan bir yazının başlığı belki de yaşamının özeti olacaktı. "Sevgililerine Uğursuzluk Getiren Şarkıcı: Dalida." İsterseniz bu aşkın ve büyük dramın hikâyesi için o günün satırlarına başvuralım:

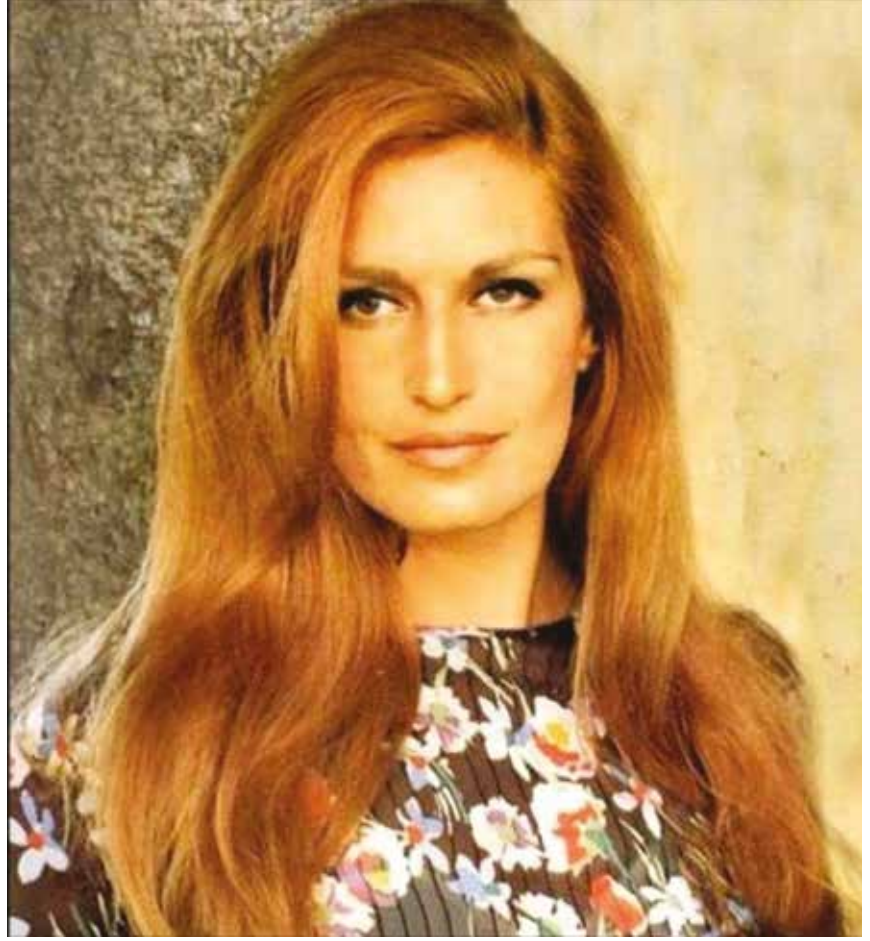
"Bir cuma günüydü. Yağmurlu, puslu bir cuma ve saat sabahın sekizi. Dalida'nın Paris'teki evinde telefon çaldı. Telin öbür ucundaki ses ünlü şarkıcıya kendisini dünyaya tanıtan ve ona derin bir aşkla bağlanan eski kocası Lucien Morisse'in intiharını haber veriyordu. Genç kadının boğazında boğuk bir feryat düğümlezip kaldı. Acı ve ıstırap Dalida'nın ruhuna bir anda çökmüştü.

ANKARA SOKAĞINDAKİ DRAM

Dalida kardeşi Bruno ile hemen evden fırladı. Bir taksiye attı kendini. Araba tam yarım saat sonra Paris'in 16. Bölge diye anılan kesiminde, Ankara Sokağı'ndaki bir evin önünde durdu. Dalida ile Lucien'in bir zamanlar mutlu yaşadığı evdi burası ve şimdi derin bir sessizlik sanki sadece ölen Lucien'in değil de Dalida'nın ruhunda açılan bir yaranın gizli ağıdı gibiydi.

Dalida asansöre kadar kardeşi Bruno tarafından taşındı. Lucien'in yattığı odaya girdiler. Genç kadın kendisine hayat vermiş bu adamın ölüsü karşısında gözyaşlarını tutamadı. Bu hiçkırıklar bitmeyen ıstırapların hep süregelen notalarıydı.

Boşandıkları halde Lucien Morisse onun her şeyiydi. Ona sormadan hiçbir işe girmezdi. Ona ihanet etmiş ama Lucien onu affetmişti. Çünkü üç yıl önce de aynı acıyı yaşamıştı Dalida. Luigi Tenco'nun intiharından sonra hayatına kıymaya karar verdiğinde Lucien onun en büyük yardımcısı olmuştu... Bu ikincisi olduğuna göre acaba Dalida sevdiği adamlara uğursuzluk mu getiriyordu. Aşkla bağlandığı erkekler niçin intihar ediyordu? Freud "bir intihar daima sırrını beraber götürür" demişti. Luici'ninki malum: Dalida'nın okuduğu "Ciao Amore" isimli şarkısı San Remo'daki yarışmada umduğu ilgiyi görmeyince hayatına son vermişti. Ama Lucien Morisso'nun intiharı bir sır olarak kalacak ve bundan böyle Dalida sevdiği erkekleri ölüme sürükleyen kadın olacaktır. Peki dram burada bitiyor muydu? Ne yazık ki hayır! Daha sonra hayatına giren bir erkek, Saint-Germain Kontu diye anılan Richard Chanfray da kendi eliyle yaşamına son vermişti 1983 yılında. Ve o sıralarda anneciği de onu terk edip öte yana gidecekti. Sahnelerde güzelliğin ve unutulmaz aşk şarkılarının temsilcisi kendi hayatında ise dramların baş rolüne çıkıyordu artık.

OLYMPIA...

Dalida için Olympia çok başka bir değer taşır. İlk konserini orada vermişti. 20 yıl sonra Olympia'da verdiği konserler onun sanat hayatının taçlanması demekti bir bakıma. 1976 yılına ait Hey Dergisi'nde şu satırlar yazar 20. muhteşem konser için: "Fransa'nın yıldızı uzun zamandır parlayan şarkıcılarından Dalida ocak ayı içerisinde Olympia'dan geçti. Olympia konserleri sanatçı için bir bakıma bir yıl dönümü bir kutlama gösterisi idi..."

İlk plağı çıkar çıkmaz Fransa onu kollarına almıştı. Müzik dünyasında kendini hemen değişik ve sıcak sesiyle kabul ettiren şarkıcı, 1962'lerde listelerde Johnny Hallyday'i geride bırakarak bir numara olmuştu. Bir zamanlar şarkıcı olmak için Paris'e gelen Dalida, bu konserinde onun gibi uzaklardan gelen iki genç şarkıcıyı da yanına aldı. Dünya turneleriyle taçlanan şöhreti, onu her geçen gün kariyerinde biraz daha yukarıya taşıyacaktı."

70'lerde dünya çapında bir star olmuştu; dünyanın her yerinde konser salonlarını tıklım tıklım dolduruyordu. Televizyon şovları yaptı. Arap ülkelerinde bir Mısır halk şarkıcısı olan Salma Ya Salama ile büyük ilgi gördü; şarkıyı daha sonra beş farklı dilde söyleyecek, farklı ülkelerde plaklar basılacaktı. Aynı yıl, Léo Ferré'nin Avec le temps, Serge Lama'nın Je suis malade gibi klasiklerini yorumladı. Dalida kariyeri boyunca pek çok ödül, 70 kez Altın Plak alacak, dünya çapında 150 milyon albüm satacaktı.

Dalida şarkılarını, Fransızca, İtalyanca, Arapça, Almanca, İspanyolca, İbranice, İngilizce, Danca, Japonca ve Yunanca dillerinde söyledi. Repertuarındaki 500 Fransızca şarkının 200'ü İtalyancaya, 300'ü diğer dillere çevrildi. Dalida aynı zamanda Fransa'da ilk disko single'ını çıkaran şarkıcı oldu. Hit şarkılarının toplamından oluşan J'attendrai version 75 adlı single, aynı zamanda ilk Fransızca müzik videosuna dönüşecek ve Generation 78 adıyla 1978 yılında Fransız müzik tarihine geçecekti.

Bir iki ay önce sinemalarda filmi izledik. Onun trajik efsanesinin filmi. Çok doyurucu olmasa da onu şarkılarını dinlemek isteyenler için bir fırsattı. Filmin yönetmeni: Dalida'nın kardeşi Orlando'nun kitabını uyarlayan Lisa Azuelos. Ünlü Fransız şarkıcısı Marie Laforet'nin kızı. Dalida için şu unutulmaz sözleri söylemiş yönetmen: Her kadın Dalida olmayı istiyordu. Dalida ise sadece bir kadın olmayı...

İNTİHARA KADAR SÜRÜKLEYEN BİR TRAJEDİLER SÜRECİDİR ONUN YAŞAMI...

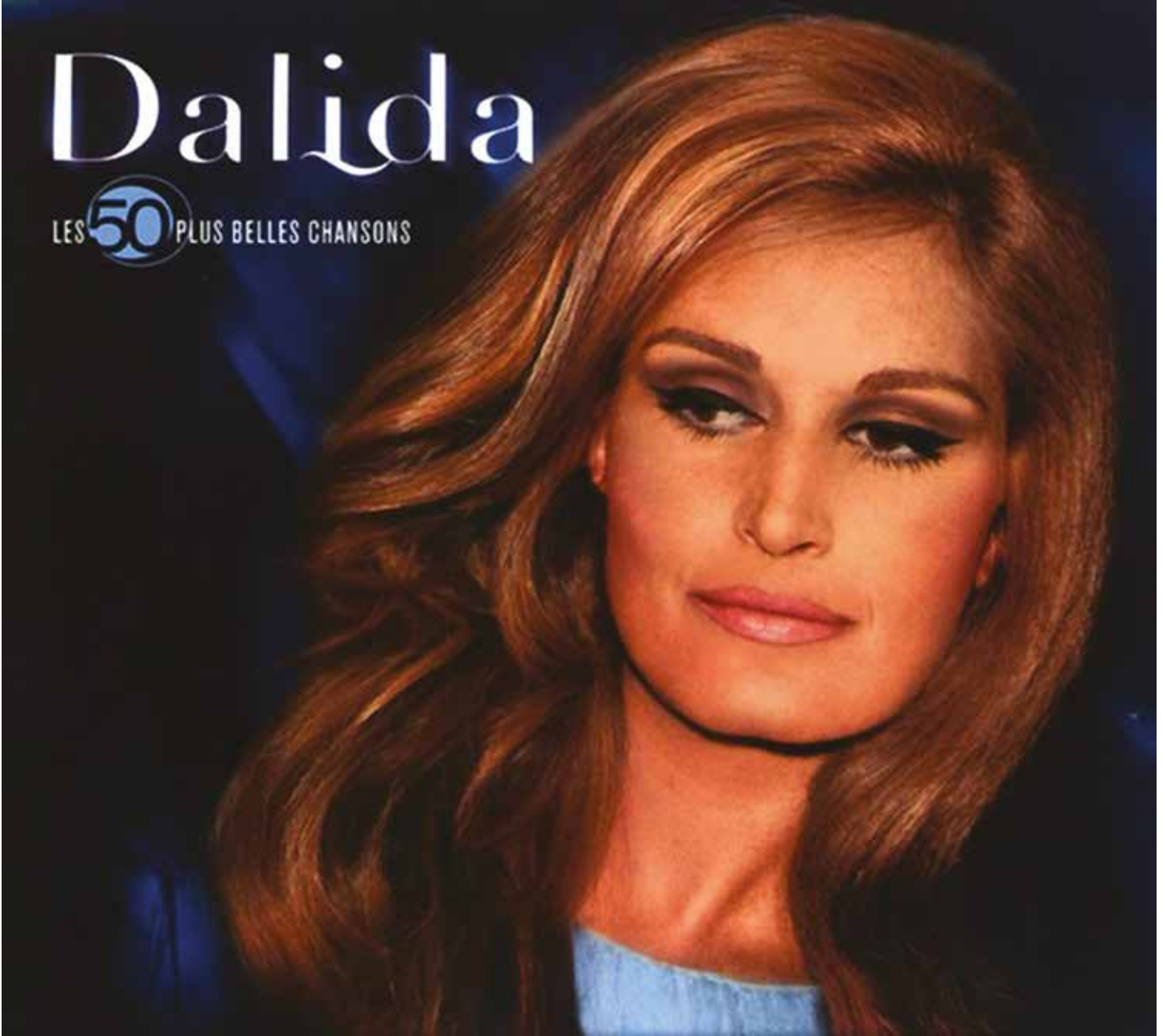
Onu intihara tek bir olay sürüklemedi. Bir olaylar zincirinin sonucunda daha fazla dayanamadı Dalida. Nişanlısı Luigi Tenco ile katıldığı Sanremo festivalinde başarısızlığa neden olan Luigi, yaşadığı hayal kırıklığına dayanamayıp intihar etmişti. Onu otel odasında bulan Dalida psikolojik bir çöküşe girdi. Bir ay sonra o da aynı şeyi, intiharı deneyecekti. Daha sonra 22 yaşındaki bir gençle ilişki yaşamayı hamile kalması ve bir daha asla çocuk sahibi olamayacağını öğrenmesi onun dramının kırılma noktalarından sadece biriydi. Ünlü Show must go on sözü onun hayatındaki dramlar için geçerliydi belki de. Tüm bu süreçte yanında olan ilk eşi Lucien Morrise'in de intihar etmesiyle Dalida'nın hayatı karanlık bir tünele giriyordu sanki. Onun ardından

en yakın arkadaşlarından şarkıcı Mike Brant da 1975 yılında bir kaza sonucu hayatını kaybetti. Duygusal olarak tüm bu ağır dönemlerden geçen Dalida, Freud'a merak saldı. Yoga için Hindistan'a gitti. O, dramlarla boğuşurken kariyeri aynı şekilde devam etti. Avrupa'da ilk altın plak, ardından elmas plak ödülü ona verildi, ilk 'fan' kavramı Dalida ile pekişti. Fransa'da ilk disko tarzı müziği Dalida sundu. Paris Spor Sarayı gibi önemli bir sahneyi üç hafta kadar uzun bir süre dolduran tek yıldız Dalida oldu. Başarıları defalarca aldığı altın, elmas (1981) ve bronz plaklarla ödüllendirildi; ayrıca 1963 ve 1974 yıllarında olmak üzere iki defa 'Dünya Oscarını' kazandı. 5 Aralık 1963'te Paris şehri madalyasını ve Fransa Cumhuriyeti ödülünü Charles De Gaulles' ün bizzat elinden aldı. Fransa müzik tarihinde hiçbir sanatçının başaramadığı bir olaydı bu. 1980'li yıllara gelindiğinde dünya çapında 86 milyondan fazla albüm satmış, 55 altın plak kazanmıştı. Bütün bu başarılar belki umudu yakalamasına neden olacaktı ama kader onun kapısını son kez çaldığında trajediyi de birlikte getiriyordu. 1983 yılında Richard Chanfray'ın yani 1972 yılından beri birlikte olduğu erkeğin intihar etmesi Dalida'nın hayatındaki son kırılma noktası oldu. Birkaç kuşağın duygularını sesiyle ve şarkılarıyla besleyen, ifade eden ve nice başarının taçlandığı Dalida, dayanma noktasının da sonuna gelmişti artık. Gün geçtikçe kendini daha da yalnız hissetmeye başlamıştı. Artık o röportajlarından birinde "Sanatta başarılı olabildim, hayatta ise asla!" diyen yaralı ve yorgun bir kadındı. "Nasıl doğacağımı seçemedim, ama nasıl öleceğimi seçebilirim" sözleri ise bir intihar habercisi gibiydi. Sanat hayatı uğruna özel hayatını feda etmişti. Ne bir kocası, ne bir sevgilisi ne de bir çocuğu vardı ve de ilerleyen yılları yavaş yavaş hissediyordu. 1983 yılında 'Bir gün bu sahnelerde ölmek istiyorum' diye haykırıyordu yeni 'hit' parçasında. Sahnelerde ölmedi. 1987 yılında Montmartre'daki evinde aşırı dozda uyku ilacı alarak intihar etti. Dalida Fransız değildi ama Fransa onu çoktan bağrına basmıştı. Paris'te üç kadının heykeli durur. Jeanne Darc, Sarah Bernard ve Dalida. Unutulmazlık değil de nedir bu?

Bir gün Paris' e yolunuz düşerse onun heykeline bakın. O anda belki uzaklardan gelen bir şarkıyı da duyacaksınız. Bir Dalida şarkıcısı:

Dalida

LES 50 PLUS BELLES CHANSONS

'Il pleut sur Bruxelles':
'Mais lui il s'en fout bien
Mais lui il dort tranquille
Il n'a besoin de rien
Il a trouvé son île
Une île de soleil et de vagues et de ciel
Et il pleut sur Bruxelles'

Brüksel'de üzerine yağmur yağıyor
Fakat adamın umurunda değil
Tabii ki mışıl mışıl uyuyor
Hiçbir şeye gereksinimi yok
Adasını buldu
Güneşten dalgalardan ve gökten bir ada
Ve Brüksel'de üzerine yağmur yağıyor

Dijital çağla değişen sanatsal algılar ve nesne anlamları

Yazı ve Fotoğraf: Zeynep Yıldırım

Uykudan uyanmak, yinelendikçe hayatta oluşumuzun sağlamasını yapan yegane rutinlerden olmalı.

Digital alarmlarımız günü genellikle bir seçenek sorusu ile başlatır;

-ertele- ,
-durdur-

Günümüz (bir yere yetişmek kaygılı çalışan) insanının ilk gördüğü bu iki sözcük olmalı, beynimiz gördüğü talimatları okur.

Küçük cümleler gün boyu bizlere eşlik eder. Şehrin ortak alanları, ambalajlı ürünler uyarımlıdır. İtiniz, çekiniz, stop, buradan açınız, Bir çoğunu neredeyse görmeden okuruz.

Uluslar birbirinden farklı diller ve yaşantılar içindeyken bir sözcüğün karşılık geleceği anlam, yaşantılarda gizli olmalı. Günlük hayat içinde sabah erken uyanıp işe gitmek üzere olan insanla gazete bayisi arasındaki mesafeyi merak ediyorum. Giderek arayı açan teknolojik okuma seçenekleri olmalı. Yoksa "haber almak" itkisi hiç bir çağda insanın vazgeçeceği bir şey değil. Uzun yıllar gazetemi elime alıp günün ilk çayı ile sayfasını aralamak alışkanlığının (ki aldığım gazetenin benden önce herhangi birisinin okumasına nasıl öfkelendiğimi, katlarından düzgün katlamadıklarında gazetemi okuyanlara nasıl söylenip durduğumu anımsarım) yayıncılığın da kendi içindeki niteliksel yıpranmalarla giderek seyreltiğini hayatımda da gözlüyorum.

Kelimeler hiç bu kadar hızla anlam değiştirmemişti sanki. Zira teknolojinin yaşama biçimlerine etkisi son yirmi yılda hızla değişti.

Şimdilerde elektronik cihazlardaki dijital gazete uygulamalarından, sosyal medya ağlarının günlük akışları içinden ve pek çok sanal mecradan "haber" okuyoruz. Gazetenin ve gazeteciliğin geleneksel anlayışları da kendi içinde anlam değiştiriyor.

Geleneksel anlamda bizden önceki kuşakların toplumu irdeleme, haber verme, gerçekleri topluma aktarma eylemi internet çağında kişisel paylaşım özgürlüğünün getirdiği olanaklarla merkezden genele doğru yayılmakta.

Dünyada dilleri farklı toplumlar dijital uygulamalar ağının içindeyken her ne kadar farklı dilleri konuşuyor olsalar da aslında bilgisayar ve internet ağının kendine özgü kullanım biçimlerinde aynı faaliyetleri yineliyorlar. Alman bir birey, bir Mısırlı, bir İngiliz ya da Ukraynalı bir birey ile karşı karşıya gelseler belki iki kelime konuşamayacakken, bilgisayar üzerinde aynı hareketi yaparak bir gönderiyi başkalarıyla paylaşıyor, kaydediyor ya da beğenebiliyorlar. Bu bir anlamda dünya üzerindeki en önemli "bağlantı/connecting" kurma dilinin her yerde aynılaştığını gösteriyor. Bir açıdan avantaj gibi görünen bu durum beri yandan aynı eylemleri yaparak küresel anlamda zihinlerin koşullanmasına da olanak sağlayabilir mi diye ikircikli kaygıyı da yaşıyor bana.

Okumak eylemi denince genellikle akla ilk gelen edebi, tarihsel ya da bilimsel eserlerin okunuşu. Doğrudan kâğıtla nesneleşen ve aidiyet kuracağımız ve maddi bir karşılığı olan bir metadır kitap. E-kitapların hayatımıza girmesi ile bu aidiyet zincirini yitirdik. Bir nesne olarak evimizin, çantamızın, çalışma masamızın üzerinde yaşadığımız yerin koşullarıyla ilişki kurarken kitap ansızın bir makinanın içindeki dosyalara dönüşüverdi. Okunabilirdi ancak dokunulamazdı. Dijital çağda en çok insan davranışlarındaki başkalaşmayı "aidiyet" kavramında gözlüyorum.

Toplumsal bir varlık olan bizler bir milletin, bir bayrağın, bir ailenin, bir sınıfın aidiyetleri içinde olarak kendimizi tanımlarız.

Ve temelde toplumlar biçimlenişlerini insanın -ait olma- ve -ait kılma- edimleri üzerinden gerçekleştirirler. Eşyalarla olan ilişkilerimiz bir anlamda dünyaya bakış açılarımızın özeti gibidir de. Duygusal bağ kuruluşlarımızdan tutalım, bir statü göstergesi olarak kendimizi sunuşlarımızı kadar insan nesne/eşya'yı önemli kılmıştır.

Erişim/ulaşma dijital çağ için çok genel bir kavram olurken -sahip olma- nesnelere açısından düşünülünce işleve indirgenmiştir. Önerme şudur, uyguluyorsan, işleve sahip olabilirsin.

Örneğin bir pusulanız olmadığı halde yönünüzü dijital yön bulma uygulamaları ile bulabilirsiniz. Nesnesi olmasa da işlev gerçekleşir. Bir not defteri ve kaleminiz olmadığı halde dijital notlarınızı yazabilirsiniz örneğin.

Bu noktadan tekrar okuma rutinlerimize dönecek olursak; gün içinde bir kullanım kılavuzundan tutun, bir şehri katedmek için ya da trafikte yol alabilmek için mütemediyen okumaktayız. Henüz digitalleşmemiş ilaçlarımızın prospektüsleri, market raflarındaki ürünlerin son kullanım bilgileri, okunmayı bekleyen rutinlerimizdendir. Bilgisayarımızdaki dosyaların tasnif talimatları, telefonlarımıza düşen onlarca firmanın tanıtım reklam mesajlarını hiç ilgilenmesek dahi okuruz.

Tv haberlerini okuyan spikerleri dinlediğimiz sırada ekranın altından akan kısa haber yazılarını okuruz. Bindiğimiz toplu taşıma araçları içindeki monitörlerde gerekli gereksiz her türlü görüntü alt yazısını, yollarda iki metrede bir asılı boardlardaki afiş yazılarını okuruz. Bu okumaların pek çoğu yaşamsal gereklilikler içinde iradi olmaktan öte refleks halinde gelişen bir okumadır. Zira beynimiz bir gün içinde iradi olmaktan öte refleks olarak okumaya defalarca kez odaklanır.

Ancak entelektüel ihtiyaçlarımızı karşılayacak olan iradi okumada ise bilinçli bir tercih oluşması gerekir ki bir hayat görüşü çerçevesi, bilgi ve amaç ile beslenerek o irade güçlenerek aktifleşsin. Ancak gözümüzü gün içinde esir alan tüm refleks okumalar (kısa yazılarla donanmış reklam afiş ve bildirimleri, sosyal medya bildirimleri, kısa mesajlar, vesaire tüm kısa yazı okumaları dahil) kısa metinleri okuyan ancak uzun metinlere odaklanamayan bir hale getirdi bizleri.

Kültür dünya üzerinde farklılıkları bize yansıtabilecek yegâne olgu. Okuma kültürünün yerleşik olabirliğinin kanıtı da aslında yine gözlediğimiz dijital yaşantıların yansımaları. Her ne kadar az kitap okuyan bir millet olduğumuzdan dem vurulsa da aslında okumaya meyilli bir toplumuz. Bindiğiniz toplu taşımalar içinde kaç kişinin kitap/gazete/dergi kaç kişinin dijital aygıt (cep telefonu, ipad, benzeri) okuduğuna bir göz atarsak evet aslında okuyorlar diyebiliriz. Ancak irade ile olup olmadığı konusu belki herkesin kendisi için ayrı sorgulayabileceği bir durum.

Bir insanın yaşadığı şehirde eğer yıllarca sokaklarına, köşelerine, mekânlarına anlam biriktiriyorsa farkında olmadan kendisinden de izler bırakıyor. Çünkü mekânlar ve içerindeki insanlar tıpkı eşyalar gibi bizimle aidiyet ilişkisi

kururlar.

Uzun zamandır büyük kitap satışları yapan mağazalarda tuhaf bir yabancılik hissediyorum. (ki markalaşan kimi isimleri var kitabevi demekte güçlük çekiyorum) Bende büyük marketlerin yerleştirme stratejilerini hissettiren bir etki yaratıyor.

Kitap almak istediğimde kitap hakkında bilgi ve önerisi olan yani iki kelime edebileceğim kitabevlerini tercih ediyorum. Hâlâ yaşadığım şehrin böylesi kitabevleri var. Sahaflığı ikinci el kitap satışı muamelesinden bir değer olarak hâlâ gören iyi ki bir kaç sahaf da. Ve işin en güzel yanı kitapların şarjı hiç bitmiyor. Aksine sizi şarj etmeye yarıyor.

Türkiye'nin lider Avrupa'nın dördüncü büyük kuşeli karton üreticisi

Kartonsan 1967 yılında kurulmuş ve 1970 yılında üretime başlamıştır. Kartonsan, üretim kapasitesi açısından Türkiye'nin lider Avrupa'nın ise dördüncü büyük kuşeli karton üreticisidir.

Ürünleriyle, on milyonlarca tüketicinin günlük yaşamında yer alan Kartonsan; rakipsiz kalite standartları, yüksek müşteri memnuniyeti ve üretim-ticaret lojistik gücüyle ulusal ve uluslararası rekabette farklılaşmış; paydaşları için kalıcı değer üretmektedir.

Girişimci ve cesur bir yaklaşımla kurulan Kartonsan, Türkiye'de faaliyete geçen "ilk" özel kuşeli karton üreticisidir. 2017'de 50. kuruluş yılını kutlayacak olan Kartonsan, üstlendiği sektörel liderlikle hareket etmekte, paydaşlarının ekonomik menfaatlerini sosyal sorumluluklarıyla dengelemekte; öncü ve örnek kimliğini geleceğe taşımaktadır.

Kartonsan ve ürünleri hakkında detaylı bilgi için www.kartonsan.com.tr

Değerli olanı korumak bizim işimiz.

Kartonsan geri dönüştürülmüş hammaddeden yüksek kaliteli karton üretir.

Ekolojik denge ile ekonomik büyümeyi birlikte ele alan sürdürülebilirlik kavramı, Kartonsan'ın stratejisinin ve kurumsal hedeflerinin belirlenmesinde büyük önem taşıyor.

50 kuruluş yılını kutlamaya hazırlanan, Türkiye'nin lider kuşeli karton üreticisi Kartonsan, geniş ürün portföyünü yurt içinde ve dışında müşterilerine sunuyor, milyonlar-

ca tüketicinin günlük hayatında değerli olanı koruyarak sorumluluğunu yerine getiriyor.

Üretim döngüsünü ISO 14001 Çevre Yönetim Sistemi ile belgelendiren Kartonsan, aynı zamanda ISO 9001 Kalite Yönetim Sistemi, OHSAS 18001 İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim ve ISO 50001 Enerji Yönetim Sistemi'nin tüm gereklerini yerine getiren global ölçekte bir üreticidir.

Daha fazla bilgi için www.kartonsan.com.tr